

श्रोत: नेपाल समाचार पत्र, २०७२/५/२९

तल्लो मोदी-१ बाट विद्युत् उत्पादन मंसिरपछि

वर्षाका कारण मोदीखोलामा आएको बाढीले क्षतिग्रस्त भएपछि बन्द रहेको पर्वतको चुवास्थित १० मेगावाट क्षमताको तल्लो मोदीखोला-१ जलविद्युत् परियोजनाबाट मंसिरको दोस्रो सातापछि मात्रै विद्युत् उत्पादन हुने भएको छ। साउन १३ गते आएको बाढीले क्षतिग्रस्त भएको विद्युत् गृह र उपकरणको मर्मत कार्य मंसिरको दोस्रो साताभित्र सकेर विद्युत् उत्पादन सुचारु गर्न लागिएको हो।

मोदीखोलाको बाढी विद्युत् गृहमा पसेपछि त्यहाँ रहेका इलेक्ट्रिकल र इलेक्ट्रोमेकानिकल सबै सामानमा क्षति पुगेको छ। मोदीखोलामा ६० वर्षपछि आएको ठूलो बाढीले आयोजनाको विद्युत् गृह, सडक र नहरमा गरी ३० करोडभन्दा बढी क्षति पुर्याएको छ। अहिले विद्युत् गृहमा क्षतिग्रस्त भएका टर्वाइन्, जेनेरेटरलगायतका उपकरण खोल्ने काम मात्रै भइरहेको आयोजनाका निर्देशक उपेन्द्र गौतमले बताउनुभयो। भारतबाट आएको ३० जनाको प्राविधिक टोलीले मर्मतको काम गरिरहेको छ। उक्त टोलीले मंसिरको दोस्रो साताभित्र मर्मतको काम सक्ने जानकारी दिएको गौतमले बताउनुभयो। 'मर्मतमा खटिएको प्राविधिक टोलीले मंसिरको दोस्रो सातासम्म काम सक्ने आश्वासन दिएको छ उहाँले भन्नुभयो- 'हामीले तिहारसम्ममा मर्मत सकेर केन्द्रीय प्रसारणलाइनमा विद्युत् सप्लाई गर्ने योजना बनाइरहेका छौं। विद्युत् गृहको सुरक्षाका लागि लगाइएको पर्खाल भत्काएर मोदीखोलाको बाढी विद्युत् गृहमा पसेपछि सबैभन्दा ठूलो क्षति पुगेको छ। विद्युत् गृह पानीले भरिएपछि इलेक्ट्रिक र इलेक्ट्रोमेकानिकल सबै सामान काम नलाग्ने अवस्थामा पुगेका छन्। विद्युत् गृहमा २ मिटरभन्दा बढी पानीको सतह पुगेपछि जेनेरेटर, टर्वाइन्, प्यानलबोर्डमा समेत पानीले भरिएको थियो। इलेक्ट्रोमेकानिकल सामान मात्रै २६ करोड रुपियाँको क्षति पुगेको अनुमान आयोजनाले गरेको छ। दोबिल्लाको सुन्दरेखोला नहरमा पसेका कारण नहर धेरै ठाउँमा पुरिएको छ भने स्विचयार्डदेखि विद्युत् गृहसम्म जाने बाटो नदीले कटान गरेको छ। नहर र बाटो तथा सुरक्षा पर्खाल लगायतका संरचनामा झण्डै ४ करोडको क्षति पुगेको निर्देशक गौतमले जानकारी दिनुभयो।

निजी क्षेत्रको युनाइटेड मोदी हाइड्रोपावर लिमिटेडले निर्माण गरेको आयोजनाले तीन वर्ष पहिलेदेखि विद्युत् उत्पादन थालेको थियो। आयोजनामा बाढीले क्षति पुर्याएपछि साउनको दोस्रो सातादेखि मंसिर दोस्रो सातासम्म विद्युत् उत्पादन बन्द हुँदा १२ करोडभन्दा बढी नोक्सानी हुने निर्देशक उपेन्द्र गौतमले बताउनुभयो।

श्रोत: नागरिक, २०१२/१/२०

ऊर्जा मन्त्रालयले खर्च क्षमता बढायो

लक्ष्मण वियोगी

बजेट खर्चसँगै आयोजना निर्माणको उद्देश्य हासिल गर्न नसक्ने ऊर्जा मन्त्रालयले पछिल्लो ५ वर्षमा भने सन्तोषजनक परिणाम देखाएको छ।

मन्त्रालयले बजेटअनुसार उपलब्धि देखाउन नसक्ने भन्दै सरकारले ऊर्जा क्षेत्रमा कम बजेट छुट्याउने गरेको छ। तर, मन्त्रालय पछिल्लो ५ वर्षमा विनियोजित रकमको औसत ६५ प्रतिशतसम्म खर्च गर्न सफल भएको छ।

मन्त्रालयका अनुसार नेपाल विद्युत प्राधिकरणका लागि छुट्ट्याइने बजेटबाहेक मन्त्रालय र अन्य निकायको बजेट खर्च ८० प्रतिशतभन्दा माथि पुगेको छ। प्रसारण लाइन निर्माणको रकम जग्गा अधिग्रहण र मुआब्जा वितरणमा देखिएका समस्याका कारण खर्च हुने नसकेको तर अन्य क्षेत्रमा समस्या नरहेको मन्त्रालय नीति महाशाखा प्रमुख सञ्जय शर्माले बताए।

'योजना र त्यसको कार्यान्वयनमा समन्वय नहुँदा बजेट खर्च हुन नसकेको हो, तर पछिल्ला वर्ष यसमा सुधार आएको छ,' उनले नागरिकसँग भने, 'विनियोजित रकम खर्च गरेरमात्र हुँदैन, दीर्घकालीन योजना निर्माण र कार्यान्वयनमा सुधार ल्याउनुपर्छ।'

योजना तय गरेर त्यहीअनुसार खर्चमा जोड दिइयो भने ऊर्जा क्षेत्रको विकास हुने उनले बताए। उनका अनुसार जलविद्युत आयोजना र प्रसारण लाइन निर्माणमा देखिने जग्गा प्राप्तिमा समस्या हल भए सरकारले छुट्ट्याएको बजेट पूरै खर्च हुन्छ।

आर्थिक वर्ष २०६७/०६८ देखि २०७१/०७२ सम्मको बजेट खर्च कुल विनियोजित रकमको करिब ६० प्रतिशतभन्दा माथि नै देखिएको छ। सरकारले आव २०६७/०६८ मा प्राधिकरणसहित मन्त्रालयलाई १३ अर्ब ६९ करोड रुपैयाँ छुट्ट्याएको थियो। उक्त वर्ष ९ अर्ब अर्थात ६५.७४ प्रतिशत खर्च भएको मन्त्रालयले जनाएको छ।

'खर्च गर्न नसक्ने भन्दै मन्त्रालयले बजेट नै कम राख्ने गरेको छ, तर त्यस्तो छैन। प्रगति सकारात्मक छ,' मन्त्रालयका सहप्रवक्ता गोकर्णराज पन्थले शनिबार नागरिकसँग भने, 'प्रसारण लाइन निर्माणमा केही समस्या छ, वैदेशिक सहयोगमा बनिरहेका आयोजनामा उनीहरूको सर्त पालना गर्दा केही समस्या देखिएको हो।'

विश्व बैंक, एसियाली विकास बैंक (एडिबी) लगायत दातृ निकायले दिने सहयोग प्रसारण लाइनमा हालिएको हुन्छ। तर, यस क्षेत्रमा जग्गा प्राप्तिको समस्या कायम रहेकाले खर्च नदेखिएको उनले बताए।

मन्त्रालयलाई छुट्ट्याएको पछिल्लो ५ वर्षको बजेट र खर्च तुलना गर्दा आव २०६९/७० मा १६ अर्ब ३४ करोड रुपैयाँ विनियोजना भएकोमा ११ अर्ब ७४ करोड रुपैयाँ (७१.८४ प्रतिशत) खर्च भएको देखाएइएको छ। उक्त रकम ५ वर्षमा सबैभन्दा बढी खर्च भएको वर्ष हो।

आव २०६८/०६९ मा ऊर्जा मन्त्रालयका नाममा १९ अर्ब २४ करोड रुपैयाँ विनियोजन गरिएकोमा आव २०६९/०७० मा करिब ३ अर्ब रुपैयाँ घटाइएको थियो। मन्त्रालयले लक्ष्यअनुसार प्रगति देखाउन नसक्दा सरकारले सो वर्ष बजेट घटाएको राष्ट्रिय योजना आयोगका अधिकारीको तर्क छ।

अघिल्लो आवमा २२ अर्ब २४ करोड रुपैयाँ छुट्ट्याएको गत वर्ष सरकारले १२ अर्ब रुपैयाँ बढाएर ऊर्जाको बजेट ३४ अर्ब ३५ करोड पुर्याएको थियो। तर, गत वर्ष नै सबैभन्दा कम रकम खर्च भएको छ। गत वर्ष विनियोजित रकमको ५७.४९ प्रतिशत खर्च भएको मन्त्रालयले जानकारी दिएको छ।

ऊर्जा मन्त्रालयका नाममा राखिने अधिकांश बजेट प्राधिकरणलाई जान्छ। गत वर्ष प्राधिकरणका लागि मन्त्रालयले ३० अर्ब रुपैयाँ छुट्ट्याएकोमा जम्मा १६ अर्ब रुपैयाँ खर्च गर्न सकेको छ। उसलाई दिइने बजेटमध्ये आधा प्रसारण लाइन निर्माणमा राखिन्छ। तर, यस क्षेत्रमा वर्षौंदेखि समस्या कायम रहेकाले बजेट खर्च हुँदैन।

गत वर्ष प्रसारण लाइन निर्माणमा करिब १२ अर्ब रुपैयाँ छुट्ट्याइएकोमा २० प्रतिशत हाराहारी मात्र खर्च भएको प्राधिकरणले जानकारी दिएको छ। चालु आव सरकारले ऊर्जा मन्त्रालयको नाममा ४५ अर्ब रुपैयाँ विनियोजन गरेको छ। प्रसारण लाइनतर्फ यो वर्ष पनि १२ अर्ब रुपैयाँभन्दा बढी राखिएको छ।

राष्ट्रिय गौरवको सूचीमा राखिएको माथिल्लो तामाकोसीको प्रगति भने उल्लेख्य देखिएको छ। सार्वजनिक खरिद ऐनका कारण आयोजना निर्माण देखिएका समस्या समाधान गर्न सरकारले चालु वर्ष उक्त ऐन संशोधन गरेको छ। जस्तै, जग्गा, प्राप्ति, पुनर्बास र पुनर्स्थापना ऐन जारी गरेकाले यो वर्ष खर्चको दर बढ्ने मन्त्रालयले दाबी गरेको छ।

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७२/५/२०

भूकम्पले बन्द विद्युत् आयोजना निर्माण असोजबाट

सचेन गौतम

भूकम्पका कारण बन्द रहेका निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाको निर्माणको काम असोजबाट सुचारु हुने भएको छ । भदौपछि बर्खा सकिने अनुमानका आधारमा असोजबाट निर्माण सुरु गर्ने सम्बन्धित आयोजनाले बताएका छन् ।

अझै पनि परकम्पन गइरहेकाले आयोजना र ठेकेदार कम्पनी काम गर्ने मनस्थितिमा छैनन् । भूकम्प र त्यसपछि लगत्तै सुरु भएको बर्खाले निर्माणधीन आयोजनास्थलसम्म पुग्ने धेरै सडकमा क्षति पुगेको छ । कुनै पनि आयोजनाको मुख्य संरचनामा भने क्षति पुगेको छैन । सबै आयोजनाले असोजबाट पहुँच सडक खुलाउन सुरु गर्ने तयारी गरेका हुन् ।

भूकम्पबाट काबुबाहिरको परिस्थिति (फोर्स मेजर) उत्पन्न भएको भन्दै निर्माणमा संलग्न विदेशी ठेकेदार कम्पनीहरू सम्बन्धित आयोजनालाई सूचना दिएर स्वदेश फर्किएका थिए । ठेकेदार कम्पनीका उच्च तहका कर्मचारी स्वदेश फर्किए पनि कामदार भने अझै आएका छैनन् । भूकम्पप्रभावित सबै निर्माणाधीन आयोजनाको सिभिल संरचना निर्माण ठेक्का चिनियाँ कम्पनीले लिएका छन् ।

भूकम्पले ठेकेदार कम्पनीका एकसाभेटर, डोजरलगायतका उपकरणमा क्षति पुगेका छन् । तर, चीनसँगका मुख्य व्यापारिक नाका तातोपानी र केरुङ बन्द रहेकाले थप उपकरण ल्याउन पनि समस्या छ ।

दोलखामा निर्माणाधीन ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनाले पनि असोजबाट काम सुचारु गर्ने तयारी गरेको छ । क्षतिग्रस्त पहुँच सडकको निर्माण पहिले गरिने जानकारी आयोजना प्रमुख विज्ञानप्रसाद श्रेष्ठले दिए । ‘सडक नभएकाले आयोजनास्थलसम्म पुग्न सक्ने अवस्था छैन, त्यसैले असोजबाट सडक खुलाउने गरी तयारी गरिरहेका छौं,’ श्रेष्ठले भने, ‘पूर्ण रूपमा ठेकेदार परिचालन हुन भने केही दिन लाग्न सक्छ ।’

आयोजनाको ठेकेदार चिनियाँ कम्पनी सिनो हाइड्रो हो । दोलखाको सिँगटी-लामाबगरखण्डमा भूकम्पसँगै पहिरो गएपछि आयोजनाको प्रवेशमार्गमा क्षति पुगेको छ ।

भूकम्पले आयोजनाका बाँधबाट सुरुडभिन्न पानी पठाउने इन्टेक १९ सेन्टिमिटर भासिएको छ । अमेरिकाको विज्ञ समूहले पिओई अध्ययन गरी आयोजनाका सबै संरचना खतरामुक्त रहेकाले क्षति पुगेका संरचनालाई मर्मत गरी सञ्चालनमा ल्याउन सकिने सुझाव दिएको छ ।

गत १२ वैशाखको भूकम्पछिका ४ रेक्टर स्केलभन्दा ठूला ३ सय ९२ पराकम्पमध्ये १ सय ३२ वटा आयोजनास्थल दोलखा केन्द्रबिन्दु बनाएर गएका थिए । यसले गर्दा आयोजना र ठेकेदार कम्पनीका कर्मचारी तथा कामदारमा मनोवैज्ञानिक त्रास कायमै छ । विद्युत् प्राधिकरणले रसुवा र नुवाकोटमा निर्माणाधीन ६० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली ३ए जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण असोजबाट सुरु गर्ने तयारी गरेको प्राधिकरणका निमित्त कार्यकारी निर्देशक शेरसिंह भाटले बताए । ‘आयोजनाको धेरै काम बाँधस्थलमा गर्नुपर्नेछ तर, त्यहाँसम्म पुग्ने सडक पूर्ण रूपमा क्षतिग्रस्त भएकाले जान सक्ने नै अवस्था छैन,’ उनले भने । असोजबाट क्षतिग्रस्त सडकको ट्रयाक खोल्न सुरु गर्ने तयारी गरिहेको जानकारी उनले दिए ।

ऊर्जा मन्त्रालयले आयोजनाको पहुँच सडकको ट्रयाक खुलाइदिन चीनलाई आग्रह गरेको छ । भूकम्पले नुवाकोटको सिम्लेमा रहेको विद्युत्गृह

(पावरहाउस)देखि रसुवाको फालेटारमा रहेको बाँधस्थल (हेडवक्रस) सम्म पुग्ने ५ किलोमिटर सडक क्षतिग्रस्त भएको छ । ट्रायाकसमेत नभेटिने गरी सडक क्षतिग्रस्त भएको हो । भूकम्पपछिको पुनर्निर्माणमा चीनले दिने अनुदानमा सडकको ट्रायाक नेपाली र चीनको संयुक्त टोलीबाट खुलाउने प्रस्ताव प्राधिकरणको छ । काम सुरु गर्न आयोजनाको ठेकेदार चिनियाँ ठेकेदार कम्पनी चाइना गेजुवा ग्रुप अफ कम्पनी (सिजिजिसी)ले सुरक्षाको प्रश्न उठाइरहेको भाटले बताए । ‘भूकम्पका झड्का गइरहेकाले सुरक्षामा ठेकेदारले प्रश्न उठाइरहेको छ,’ उनले भने, ‘काम सुरु गर्न हामीले उसलाई ताकेता गरिरहेका छौं ।’

रसुवागढी जलविद्युत् कम्पनीका प्रबन्ध सञ्चालक माधव कोइरालाले असोज दोस्रो हप्ताबाट काम सुरु गर्ने तयारी भइरहेको बताए । ‘ठेकेदारले काम सुरु गर्न वित्तीय सहयोग, निर्माणसमय थप र सुरक्षालाई मुख्य रूपमा उठाएको छ,’ उनले भने, ‘ठेक्का सम्झौताअनुसार, उसले उठाएका मुद्दालाई सम्बोधन गरी निर्माण सुरु गर्ने तयारी गरिरहेका छौं ।’ चिनियाँ ठेकेदार कम्पनी सिडब्लुईले सो आयोजना निर्माणका लागि थप १५ महिना समय माग गरेको छ ।

सो आयोजनाको प्रवेश सडकमा क्षति पुगेको छैन । भूकम्पले भीरबाट पहिरो खसेर ठेकेदार कम्पनीका २ जना चिनियाँ मजदुरको मृत्यु भएको थियो । ठेकेदार कम्पनीको मुख्यालयबाट केही दिनअघि उच्च कर्मचारी आएर आयोजनाको स्थलगत निरीक्षण गरेका थिए । उनीहरूले आयोजनाको निर्माण तत्काल सुरु गर्ने आश्वासन दिएका छन् ।

श्रोत: अभियान, २०७२/५/२०

प्रसारण लाईन नबन्दा सानिमा हाइड्रोलाई करोडौं घाटा

कावेली करिडोर १ सय ३२ केभी प्रसारण लाइन आयोजना निर्माणमा समस्या हुँदा सानिमा माई हाइड्रोपावर लिमिटेडले मासिक करोडौं रुपैया घाटा व्यहोरीरहेको छ ।

कावेली करिडोर आयोजनाको पहिलो खण्ड झापाको लखनपुर र इलामको गोदकखण्डको निर्माण कार्य सम्पन्न भएर पनि टावरको बिचमा लाइन टाँग्ने कार्यमा समस्या आएको छ । लाइन प्रभावित क्षेत्रमा व्यक्तिगत जग्गामाथिको क्षतिपूर्ति विवादले उक्त खण्डमा निर्माण सकिए पनि विद्युत् आपूर्ति भने हुन सकेको छैन । निर्माण सकिएको दुई साता बितिसक्दा पनि आयोजनाले उक्त क्षेत्रको विवाद समाधानमा पहल नगर्दा इलामको दानाबारीमा विद्युत् उत्पादन हुन नसकेको हो ।

‘२२ मेगावाट क्षमताको सानिमा माई हाइड्रोपावरले हाल चार मेगावाट विद्युत् मात्र उत्पादन गरी ३३ केभी प्रसारण लाइनमार्फत राष्ट्रिय प्रसारणमा पठाएको छ । १३२ केभी प्रसारण लाइन समयमा नबन्दा गत फागुनदेखि नै हामी २२ मेगावाट विद्युत् उत्पादन चार मेगावाटमा झार्न बाध्य भएका छौं’ सानिमा हाइड्रोपावरका प्रमुख कार्यकारी डा सुवर्णलाल श्रेष्ठले भने । देशभित्र विद्युत् आपूर्ति कम हुँदा भारतबाट दोब्बर मूल्य तिरेर आयात गर्नुपरिरहेको र सरकारलाई थप दुई प्रतिशत रोयल्टी घाटा भएको उनकोे तर्क छ । सानिमा माई हाइड्रोबाट उत्पादित विद्युत् हालको प्रतियुनिट चार रुपैयाँ ८० पैसाले १८ मेगावाटको घाटा मासिक रु. ६ करोड २२ लाख आठ हजार पुग्छ ।

कावेली करिडोरको १ र २ नं टावर बिचमा झापा लखनपुरका तीन व्यक्तिको सगोलको जग्गा रहेको छ । उक्त जग्गाका धनीलाई नसोधिकन लाइन विस्तार गर्न लागिएको भन्दै जग्गाधनीले लाइन विस्तारमा रोक लगाएपछि करिडोरअन्तर्गतको पहिलो खण्डमा विद्युत् आपूर्ति हुन सकेको छैन । सानिमा हाइड्रोपावरले गत मङ्सिर महिनादेखि उत्पादन शुरु गरेको हो । *रासस*

श्रोत: कारोबार, २०७२/५/२१

सब-स्टेशनको काम सुरु

खोटाङको उत्तरी गाविस बाक्सिलामा विद्युतको सब-स्टेशन निर्माणका काम थालिएको छ । सदरमुकामबाट उत्तरी गाविसका उपभोक्तालाई विद्युत सेवा बिस्तार गर्ने लक्ष्यका साथ बाक्सिला-९ सिमापानीमा सब-स्टेशन निर्माण गर्न लागिएको हो ।

बाक्सिला, बाँसपानी, सप्तेश्वर, ऐसेलुखर्क, सुंदेल, फेदी, जलेश्वरी, महेश्वरी, ज्यामिरे, दुबेकोल, डुम्रेधारापानी लगायतका दर्जन गाविसमा विद्युतको सहज आपूर्तिकालागि गाईघाट-दिक्तेल ३३ केभी विद्युत प्रसारण लाइन अन्तरगत बाक्सिला सब-स्टेशन निर्माणको काम सुरु गरिएको प्रमुख जिल्ला अधिकारी गोबिन्द सापकोटाले बताए ।

जिल्लाको बुइपा र लिच्कीराम्चेस्थित बाघेढुंगामा निर्माण गरिएको सब-स्टेशन राम्ररी सञ्चालनमा आउनु अघि नै बाक्सिलामा पनि तेश्रो सब-स्टेशन निर्माणको काम सुरु गरिएको हो । सब-स्टेशन निर्माणका लागि बाक्सिलामा ७ रोपनी जग्गा खरिद गरिसकिएको नेपाल बिद्युत प्राधिकरण शाखा दिक्तेलले जनाएको छ । प्राधिकरणका अनुशार खरिद गरिएको जग्गा शुक्रबार प्राधिकरणको नाममा पास गरिएको छ । आफ्नै क्षेत्रमा सब-स्टेशन बन्न लागेपछि स्थानीय उत्साहित भएको स्थानीय समिर राइले बताए ।

श्रोत: नागरिक, २०७२/५/२१

ऊर्जामा लगानी बढाउँदै भारत

लक्ष्मण वियोगी

बढ्दो ऊर्जा संकट टार्न नेपाललाई सहयोग गर्दै आएको भारतले पछिल्लो समय यहाँको ऊर्जा तथा जलविद्युत विकासमा पनि लगानी बढाउन थालेको छ। बिजुली उत्पादन गरी आर्थिक रूपान्तरणमा सहयोग पुर्यामउँदै यहाँ उत्पादित बिजुली आयात गरी भारतमा बढ्दो बिजुली माग पूरा गर्न उसले लगानी विस्तारमा जोड दिएको हो। दुई देशबीच संयुक्त ऊर्जा तथा जलविद्युत क्षेत्रको विकासबारे छलफल हुँदै आए पनि पछिल्लो एक दशकमा यससम्बन्धी नीति निर्माण र योजना कार्यान्वयनले तीव्रता पाएको छ।

करिब ४५ वर्षदेखि नेपालले भारतबाट बिजुली आयात गरिरहेको छ। अधिकांश नदी प्रवाही आयोजना निर्माण भएकाले तिनीहरूबाट हिउँदमा एक तिहाइमात्र बिजुली उत्पादन हुन्छ। हिउँदको विद्युत संकट टार्न पनि नेपाल अहिलेसम्म भारतमै भर पर्दै आएको छ।

सीमावर्ती केही नाकाबाट नेपालले पनि भारतलाई बिजुली बेच्छ। तर, त्यो भारतबाट आयात गर्नेको तुलनामा ज्यादै न्यून हुन्छ। नेपाल विद्युत प्राधिकरणले भारतबाट वार्षिक करिब १० देखि १२ अर्ब रुपैयाँको बिजुली किन्छ। इन्धन आयातसमेत जोड्दा भारतबाट आयात हुने ऊर्जाको हिस्सा झन्डै सवा खर्ब पुग्छ।

ऊर्जामा भारतसँगको निर्भरता कम गर्न पनि नेपालले जलविद्युत विकासमा पर्याप्त लगानी गर्नुपर्ने प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक मुकेशराज काफ्ले बताउँछन्। भविष्यमा यहाँ उत्पादित बिजुली खपत नभएको अवस्थामा पहिलो बजार भारत भएकाले पनि भारतीय लगानी यो क्षेत्रका लागि उपलब्धमूलक हुने उनको भनाइ छ।

भविष्यमा यहाँको बिजुलीले आन्तरिक माग पूरा गरी भारत निकासी गर्न सक्ने सम्भावना देखिएकाले यहाँको जलविद्युत विकासमा भारतले चासो दिएको छ। जलविद्युत उत्पादनको प्रचुर सम्भावनालाई व्यवहारमा उताउँदै बिजुलीको बजार क्षेत्रीयस्तरसम्म विस्तार गर्न पनि नेपाललाई भारतको सहयोग चाहिन्छ।

सरकारले यही आवश्यकता औँल्याउँदै ऊर्जा विकासमा भारतसँग कुटनीतिक पहल गर्दै आएको छ। भारतले पनि आफ्नो मुलुकमा चलिरहेका महँगा कोइला र आणविक ऊर्जाका स्रोतभन्दा नेपालको सस्तो बिजुली आयात गर्ने दीर्घकालीन योजनाका साथ आर्थिक सहयोग बढाउँदै आएको छ।

ऊर्जा तथा जलविद्युत क्षेत्रको विकासमात्र नभई सिँचाइ, डुबान, नदी कटानलगायत समस्या समाधान

गर्न पनि नेपालले भारतकै सहयोग लिँदै आएको छ। बिजुली र सिँचाइ सुविधा पुग्ने बहुउद्देश्यीय आयोजना निर्माणमा समेत नेपालले भारतसँग सहकार्य गर्दै अगाडि बढेको छ।

९/९ मेगावाटको माथिल्लो कर्णाली र अरुण तेस्रो आयोजना भारतीय कम्पनीले अगाडि बढाएका हुन्। यस्तै ६ सय मेगावाट माथिल्लो मर्स्याङ्दी-२ 'ए', हुम्ला र मुगु कर्णाली आयोजना निर्माणमा पनि भारतीय कम्पनीले चासो देखाएका छन्।

लगानी बोर्डमार्फत कार्यान्वयन भइरहेका कर्णाली र अरुणका प्रवर्द्धक जिएमआर इन्जी कम्पनी र सतलज जलविद्युत निगमबीच आयोजना विकास सम्झौता (पिडिए) समेत टुंगिएको छ। यहाँ उत्पादित बिजुली भारतलगायत तेस्रो बजारसम्म निर्यात गर्ने लक्ष्यले दुवै सरकारबीच विद्युत व्यापार सम्झौता (पिटिए) भएको छ। यसले दुई देशबीचको विद्युत व्यापार र बजारीकरणको ढोका खोलेको ऊर्जा मन्त्रालयका अधिकारी बताउँछन्।

३ हजार ३ सय मेगावाटको सप्तकोशी उच्च बाँध र ६ हजार ७ सय २० मेगावाटको पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना निर्माण प्रक्रियामा समेत भारतले लगानी गर्ने निर्णय गरेको छ। पञ्चेश्वर कार्यान्वयन गर्न 'पञ्चेश्वर विकास प्राधिकरण' गठन भई विस्तृत अध्ययन भइरहेको छ। यतिमात्र नभई सीमा क्षेत्रका दर्जनौं तटबन्ध र सिँचाइमा नेपालले भारतकै सहयोग लिँदै आएको छ।

नेपालबाट बग्ने नदी भारतमै पुगेर मिसिने हुँदा यसले जलविद्युतमात्र नभई सिंगो अर्थतन्त्रको विकासमा टेवा पुर्‍याउनुपर्ने विद्युत विकास विभागका अधिकारी बताउँछन्। भारतसँगको पानीको सम्बन्ध सांस्कृतिक र जैविक एकताको कारक भएकाले यो क्षेत्रको विकासमा नेपालले कुटनीतिक भूमिका खेल्नुपर्ने देखिन्छ।

भारतसँग पिटिए

वर्षादेखि विवाद र छलफलमा सीमित भारतसँगको पिटिए गत वर्ष भदौमा टुंगिएको थियो। यसले नेपाल-भारतबीच विद्युत आदानप्रदान, अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन निर्माण गरी दुवैतर्फ बिजुली प्रसारण र वितरणको बाटो खुला गरेको छ।

२०७१ साउन १८ गते नेपाल भ्रमणमा आएका भारतीय प्रधानमन्त्रीले त्यतिबेला ४५ दिनभित्र पिटिए टुंग्याउन दुवै पक्षलाई सल्लाह दिएका थिए। उनको दबाबका कारण सन् २०१० देखि छलफलमै सीमित रहेको पिटिए टुंगिएको हो।

२५ वर्षसम्मका लागि गरिएको यो सम्झौता हरेक १० वर्षमा स्वतः नवीकरण हुनेछ। पिटिए हस्ताक्षर नहुँदै

४ सय केभीको ढल्केबर-मुजफ्फरपुर अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन निर्माणमा भइसकेको थियो। ढल्केबर-मुजफ्फरपुर प्रसारण लाइन निर्माणको काम अहिले करिब ८५ प्रतिशत सकिएको प्राधिकरणले जानकारी दिएको छ। यो प्रसारण लाइनमार्फत नेपालले सन् २०१५ जुनदेखि १ सय ५० मेगावाट बिजुली किन्ने सम्झौता भएको छ।

पिटिए कार्यान्वयन गर्दै अहिले दुवै देशले नेपालबाट भारतसम्म बिजुली पुर्याउने ६ वटा नाका पहिचान गरेका छन्। अनुमतिपत्र लिएका आयोजना र भविष्यमा निर्माणमा जाने आयोजनाका आधारमा उक्त नाका पहिचान गरिएको हो। यसले नेपालको बिजुली सजिलै भारतीय बजारसम्म पुग्ने र उसले चाहेको अवस्थामा तेस्रो मुलुकसम्म पुग्ने आधार तय भएको छ।

विद्युत क्षेत्रमा सहकार्य गर्नुका साथै प्रसारण लाइन निर्माण, ग्रिड कनेक्सन, विद्युत आदान-प्रदान र व्यापार दुई देशका सरकारलाई मान्य हुने गरी सरकारी र निजी कम्पनीले काम गर्न सक्ने आधार पिटिएमा छ। पिटिएले नेपाले भारतलगायत, बंगलादेश, पाकिस्तान वा भुटानसँग पनि बिजुली किनबेच गर्न सक्ने बाटो खोलेको छ।

दुवै देशले बिजुली व्यापारका लागि सीमा क्षेत्रका प्रसारण लाइन निर्माण, सुधार, स्तरोन्नतिमा जोड दिनुपर्ने ऊर्जा मन्त्रालयका अधिकारी बताउँछन्। सुरुका केही वर्ष भारतबाट बिजुली आयात नेपालको बाध्यता हुनेछ भने सन् २०१७ पछि वर्षामा बढी हुने झन्डै हजारदेखि १२ सय मेगावाट बिजुली निकासी गर्नुपर्ने प्राधिकरणको तर्क छ। यसका लागि पनि विद्यमान प्रसारण लाइन विस्तार गर्दै नयाँ बनाउने आधार पिटिएले तय गरेको छ।

दुई आयोजनाको पिडिए

भारतीय लगानी परिचालन गर्दै सरकारले कर्णाली र अरुणको पिडिए गत वर्ष नै सम्पन्न गरेको छ। यो जलविद्युत आयोजनामा भारतीय लगानीको पहिलो सुरुआत हो। यो आयोजनामा भारतीय कम्पनीले नेपाललाई २७ प्रतिशत सेयर र १ सय ८ मेगावाट (१२ प्रतिशत) बिजुली निःशुल्क दिने सम्झौता गरेको छ।

प्रसारण लाइन निर्माणसहित कम्पनीले यसमा कुल लागत १ अर्ब ५० करोड अमेरिकी डलर लगानी गर्न लागेको छ। योजनामा २५ प्रतिशत जिएमआरले स्वपूँजी (सेयर) लगानी गर्ने र बाँकी विभिन्न दातामार्फत ऋण लगानी हुनेछ।

आयोजनाको २५ वर्षे अवधिमा नेपालले २७ प्रतिशत निःशुल्क सेयरबापत करिब १ खर्ब ४५ अर्ब र भ्याटबापत ८० अर्ब रुपैयाँ आम्दानी गर्ने अध्ययनमा छ। आयोजना निर्माणस्थल दैलेक र अछामा अहिले जग्गा अधिग्रहण, पुनर्बास र पुनर्स्थापनाको काम भइरहेको लगानी बोर्डका उपसचिव खगेन्द्रप्रसाद

रिजालले बताए।

उनका अनुसार जग्गा अधिग्रहणको अधिकांश काम सकिएको छ। पुनर्स्थापना र पुनर्बासका लागि आवश्यक पुनर्स्थापना कार्ययोजनासमेत तयार भइसकेको आयोजना हेर्ने नेपाल प्रमुख डिके सिंहले जानकारी दिए। उनका अनुसार पिडिएमा उल्लेख भएको औद्योगिक मुनाफा, स्थानीय रोजगार र विपत्ति तथा जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माणको अन्तिम चरणमा छ।

कम्पनीले पिडिएअनुसार काम गरिरहे पनि सम्झौताको ६ महिनाभित्र सक्नुपर्ने तल्लो तटीय क्षेत्रको अध्ययन भने पूरा गरेको छैन। सम्झौता हुँदा आयोजनाको तल्लो तटमा बस्ने रानी जमरा कुलरिया, राजापुर र सूर्यपटुवा सिँचाइ आयोजनामा र तटीय क्षेत्रमा बस्ने बासिन्दाको जीवनमा पर्ने असरबारे अध्ययन गर्नुपर्ने उल्लेख छ।

प्राविधिक कारणले अध्ययन प्रतिवेदन बुझाउन समय लागेको भन्दै कम्पनीले छिट्टै प्रतिवेदन बुझाउने जानकारी दिएको छ। यस्तै, अरुणको प्रवर्द्धक सतलज कम्पनीले पनि बर्खामा काम गर्न नसकिने हुँदा तल्लो तटीय क्षेत्रको अध्ययन बर्खापछि गर्नका लागि थप समय मागेको रिजालले बताए। 'बोर्डले आयोजनाको वित्तीय व्यवस्थापनलाई असर नपर्ने गरी स्वीकृत दिएको छ,' उनले भने।

पञ्चेश्वर कार्यान्वयन

नेपाल-भारतबीच लामो वर्षौंदेखि छलफलमा सीमित पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना गत वर्षदेखि कार्यान्वयनमा आएको छ। दुवै देशबीच महाकाली नदीको शारदा ब्यारेज, टनकपुर ब्यारेज र पञ्चेश्वर आयोजना विकास गर्ने गरी २०५२ साल माघ २९ गते महाकाली सन्धि भएको थियो। तर, त्यो लामो समयसम्म कार्यान्वयनमा आउन सकेको थिएन।

आयोजना कार्यान्वयन गर्न 'पञ्चेश्वर विकास प्राधिकरण' भई विस्तृत अध्ययन (डिपिआर) भइरहेको छ। नेपाल र भारतले छुट्टाछुट्टै तयार पारको डिपिआर अद्यावधिक गर्ने जिम्मा भारतकै बापकोस लिमिटेडलाई दिइएको छ।

प्राधिकरणमा सुरुका तीन वर्ष नेपालको प्रमुख कार्यकारी अधिकृत (सिइओ) र भारतको सहायक प्रमुख कार्यकारी नियुक्तको सहमति भइसकेको छ। सरकारले सिइओमा पूर्व सहसचिव महेन्द्रबहादुर गुरुडलाई नियुक्त गरेको छ। तर, नेपालले राजनीतिक भागबण्डाका आधारमा प्राधिकरणमा योग्य सिइओ नपठाएको ऊर्जा मन्त्रालयकै अधिकारीको आरोप छ। बापकोसले तयार पारिरहेको संयुक्त डिपिआर मूल्यांकन तथा अनुगमन गर्न योग्य व्यक्ति नहुँदा डिपिआर भारतमुखी बस्ने विभाग अधिकारीको टिप्पणी छ।

पञ्चेश्वर प्राधिकरणमा भारतीय अधिकारी संलग्न रहेर बापकोसको कामको मूल्यांकन भइरहेको छ। तर, दुवै देशको जलस्रोतमा दखखल राख्ने व्यक्ति नहुँदा त्यहाँ नेपालको फितलो प्रस्तुति हुने गरेको पनि विभाग अधिकारी बताउँछन्।

आयोजना भारतले रुपालीगाढमा इयाम बनाएर पाँच हजार ६ सय मेगावाट र नेपालले ६ हजार सात सय २० मेगावाट क्षमतामा निर्माण गर्नुपर्नेमा जोड दिँदै आएका छन्। रुपालीगाढ र पञ्चेश्वर (पूर्णागिरि) दुई ठाउँबाट बिजुली उत्पादन हुने र दुवै देशमा छुट्टा-छुट्टै विद्युतकेन्द्र बनाउनुपर्ने अध्ययनले देखाएको छ। नेपालतर्फ बन्ने विद्युतकेन्द्रको बिजुली नेपालले र भारततर्फको उसैले उपयोग गर्न सक्नेछ।

सन् २०१० को अध्ययनअनुसार आयोजनाको लागत तीन खर्ब ३६ अर्ब रुपैयाँ अनुमान गरिएको छ। यसमा नेपालले करिब एक खर्ब ३० अर्ब रुपैयाँसम्म लगानी गरेमात्रै पुग्छ। सम्भाव्यता अध्ययनअनुसार आयोजनाबाट वार्षिक १२.३२ अर्ब युनिट विद्युत उत्पादन हुनेछ।

श्रोत: कारोबार, २०७२/५/२२

मेची पहाडका जलविद्युत् आयोजनामा ३० अर्ब लगानी

भीमकुमार बाँस्कोटा

पाँचथर, २२ भदौ : मेची पहाडका ३ जिल्ला इलाम, पाँचथर र ताप्लेजुङमा १८ वटा जलविद्युत् आयोजना सञ्चालनमा छन् । जसमध्ये ५ आयोजनाको काम हालै मात्र सम्पन्न भएको छ । १३ आयोजना निर्माणाधीन छन् । कम्तीमा ३० अर्बको लगानीमा १८ जलविद्युत् आयोजनाको काम सुरु गरिएको हो । निर्धारित समयमा आयोजनाको काम सम्पन्न नहुँदा आयोजना निर्माणका लागि लागत बढेको देखिन्छ ।

यहाँ निर्माणाधीन जलविद्युत् अयोजनाका प्रमुखहरूका अनुसार १५ देखि २० करोडको लागतमा एक मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्न सकिन्छ । त्यही स्टीमेटअनुसार जलविद्युत् निर्माणको काम सुरु गरिन्छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण क्षेत्रीय कार्यालय विराटनगरका अनुसार मेची पहाडका १८ विद्युत् अयोजनाबाट दुई सय मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुँदैछ ।

जसका लागि न्यूनतम ३० अर्बको लगानी रहेको बताइन्छ । निर्माणाधीन समयमा आयोजनाको काम सम्पन्न नभए लागत बढेर ४० अर्बसमेत पुग्ने अनुमान गरिएको छ । जलविद्युत् आयोजनामा ठूलो लगानी बैंकको छ भने केही मात्रामा स्थानीयले सेयर हालेका छन् ।

इलाममा ४ र पाँचथरको एक गरी ५ आयोजनाको काम सम्पन्न भएको हो । ६ अर्ब २४ करोडको लागतमा ५ आयोजनाबाट ४१.६ मेगावाट विद्युत् उत्पादन भइरहेको विद्युत् प्राधिकरण क्षेत्रीय कार्यालय विराटनगरले जनाएको छ । इलाममा सम्पन्न ४ आयोजनाबाट ४०.६ मेगावाट र पाँचथरमा सम्पन्न एउटा आयोजनाबाट एक मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुन्छ । इलामको पुवाखोला ए र बी जलविद्युत् आयोजनाबाट क्रमशः ६ र ३ मेगावाट, माथिल्लो माईबाट ९.६ मेगावाट, सानिमा माईबाट २२ मेगावाट र पाँचथरको फेमेखोलामा सञ्चालित खोरङ्गा जलविद्युत् आयोजनाबाट १ मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुन्छ ।

१३ निर्माणाधीन आयोजना मध्ये ६ वटा आयोजनाको काम इलाममा भइरहेको छ । ११ अर्ब ११ करोड ५० लाखको लागतमा ७४.१ मेगावाट बिजुली उत्पादन गर्ने लक्ष्यका साथ काम भइरहेको छ । पाँचथरमा निर्माणाधीन ६ आयोजनाबाट ११९.९ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्न लागिएको हो । उक्त आयोजना सम्पन्न गर्न १७ अर्ब ९८ करोड ५० लाख लगानी रहेको छ । ताप्लेजुङमा ५ मेगावाट क्षमताको एउटा आयोजनाको काम अन्तिम चरणमा पुगेको छ । ७५ करोडभन्दा बढीको लागतमा सो आयोजनाको काम

सन्न हुन लागेको आयोजना प्रमुख वीरेन्द्र श्रेष्ठले जानकारी दिए । “मेची पहाडमा निर्माणाधीन आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादनपश्चात २ घण्टा लोडसेटिङ कटौती गर्न सकिन्छ,” उनले भने ।

इलाममा निर्माणाधीन ६ आयोजनामध्ये ४ आयोजना माइखोलामा सञ्चालित छन् । माइखोलामा निर्माणाधीन ४ आयोजनाबाट २४.५ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखिएको छ । त्यस्तै पुवाखोला सीबाट २ मेगावाट र जोगमाइबाट ७ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्यका साथ काम थालिएको हो ।

पाँचथरको हेवाखोलामा २ वटा आयोजनाको काम भइरहेको छ । पाँचथर पावर कम्पनीद्वारा सञ्चालित हेवाखोला ए बाट १४.९ मेगावाट र माउन्टेन हाइड्रोद्वारा सञ्चालित तल्लो हेवाखोला जलविद्युत् आयोजनाबाट २१.६ मेगावाट गरी जम्मा ३६.५ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्न लागिएको हो । हेवाखोला ए जलविद्युत् आयोजनाका प्रमुख पुष्पज्योति ढुंगानाका अनुसार आयोजनाको काम अन्तिम चरणमा पुगेको छ । अब तीन महिनाभित्रमा सम्पन्न हुने भनिएको सो आयोजनाको काम ९० प्रतिशत पूरा भएको ढुंगानाको भनाई छ ।

तल्लो हेवाखोलाको जलविद्युत् आयोजनाको काम पनि धमाधम भइरहेको छ । त्यस्तै २५ मेगावाट क्षमताको अरुण कावेली आयोजना पनि निर्माणाधीन अवस्थामा छ । आयोजना प्रमुख गुरुप्रसाद न्यौपानेका अनुसार करिब ५ अर्बको लगानीबाट सुरु गरिएको आयोजनाको कामले गति लिएको छ । ३८ मेगावाट क्षमता भएको मेची पहाडकै सबैभन्दा ठूलो जलविद्युत् आयोजना कावेली ए को विद्युत् खरिद सम्झौता (पीपीए) पश्चात आयोजनाको काम सुरु गरिए पनि अहिले निर्माण कार्य रोकिएको छ । स्थानीयको अवरोधका कारण सो आयोजनाको काम रोकिएको हो । पाँचथरको इवाखोलामा २ वटा आयोजना निर्माणाधीन छन् । इवाखोला ए र बी आयोजना गरी १९.४ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने उद्देश्यका साथ काम सुरु गरिएको हो ।

ताप्लेजुडमा निर्माणाधीन फावाखोल जलविद्युत् आयोजनाको काम पनि अन्तिम चरणमा पुगेको छ । ५ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्यका साथ निर्माण सुरु गरिएको सो आयोजनाको काम अन्तिम चरणमा पुगेको आयोजना प्रमुख वीरेन्द्र श्रेष्ठले जानकारी दिए । “९५ प्रतिशत काम पूरा भइसक्यो,” श्रेष्ठले भने, “अब दुई महिनामा बिजुली बल्छ ।”

निर्माणाधीन केही आयोजनाको काम केही महिनाभित्रै सम्पन्न हुँदैछन् । केही ठूलो आयोजनाको कामले अपेक्षित गति लिन नसकेको आयोजना प्रमुखहरू बताउँछन् । “स्थानीयको अवरोधका कारण कामले अपेक्षित गति लिन सक्दैन,” तल्लो हेवाखोला जलविद्युत् आयोजनाका प्रमुख गणेश सुब्बाले भने, “जति ठूलो आयोजना त्यति नै धेरै अवरोध आउँछ, राजनीतिक दलको नाममा चन्दा आतंक पनि उत्तिकै मागिन्छ ।”

निर्धारित समयमा काम सम्पन्न गर्न नसक्दा आयोजना निर्माणका लागि लागत बढेर जान्छ । हेवाखोला ए का आयोजना प्रमुख ढुंगानाका अनुसार प्रतिमेगावाट १५ करोडको लागत स्टीमेटमा आयोजनाको काम थालिन्छ । तर, प्राविधिक समस्याका कारण निर्धारित समयमा काम सम्पन्न नहुँदा लागत बढेर प्रतिमेगावाट २० खर्च हुने गरेको छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७२/५/२२

भुटानमा नेपाली ट्रान्सफर्मर, नेपालमा भने विदेशी

बाबुराम खड्का

थिम्पु (भुटान), २२ भदौ – विद्युत् प्राधिकरणले विदेशी विद्युतीय ट्रान्सफर्मरमात्र खरिद गरिरहेका बेला भुटानले भने नेपाली ट्रान्सफर्मरबाट विद्युतीकरण सम्पन्न गरेको छ । साढे ७ लाख जनसंख्या भएको भुटानले केही भारतीयबाहेक सबै नेपाली ट्रान्सफर्मर जडान गरेको छ । प्राधिकरणले भने चीन र श्रीलंकाबाट खरिद गर्दै आएको छ । अत्यावश्यक बेलामा मात्र उसले नेपाली ट्रान्सफर्मर किन्ने गरेको छ । सन् २००६ देखि भुटानमा विभिन्न क्षमताका ट्रान्सफर्मर निकासी गर्न थालेको नेपाल इकरात इन्जिनियरिङ कम्पनी (निक)ले अहिलेसम्म सरकारी स्वामित्वको भुटान पावर कर्पोरेसन लिमिटेड (बीपीसी)लाई ४ हजार एकाइ बिक्री गरिसकेको छ । पुराना ट्रान्सफर्मर प्रतिस्थापन र क्षमता वृद्धिका लागि बीपीसीले निकसँग २ वर्षका लागि थप ट्रान्सफर्मर खरिद सम्झौता गरिसकेको छ । यसअनुसार आगामी २ वर्षमा निकले विभिन्न क्षमताका १५ सयभन्दा बढी ट्रान्सफर्मर बीपीसीलाई बेच्नेछ ।

अन्य मुलुकको तुलनामा गुणस्तरीय र सस्ता भएकाले नेपाली ट्रान्सफर्मर आयात गरिएको भुटान चेम्बर अफ कमर्स एन्ड इन्डस्ट्रीका महासचिव फुवा छिरिङ बताउँछन् । उनका अनुसार ट्रान्सफर्मर बिक्री बढेका बेला भुटानसँग नेपालको व्यापार बचत थियो । अहिले विद्युतीकरण सम्पन्न भएर आयात कम भएपछि व्यापारघाटा बढेको जानकारी उनले दिए ।

व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्रका अनुसार गत आवमा भुटानबाट ४० करोड रुपैयाँबराबर र नेपालबाट १२ करोड रुपैयाँ बराबरका वस्तुमात्र निकासी भएका छन् । पछिल्ला वर्ष भुटानसँग नेपालको व्यापारघाटा बढेको छ ।

भुटानमा मात्र नभई बंगलादेशमा समेत ट्रान्सफर्मर निकासीका लागि तयारी भएको निकका प्रबन्ध निर्देशक कुशकुमार जोशी बताउँछन् । नेपाली ट्रान्सफर्मर गुणस्तरीय हुनुका साथै चुहावट कम गर्ने भएकाले बंगलादेशबाट पनि माग आएको उनले बताए । निकले बंगलादेशमा ट्रान्सफर्मर निकासीका लागि विश्वव्यापी बोलपत्रमा भाग लिएको छ ।

खरिद प्रक्रिया देखाएर प्राधिकरणले नै स्वदेशी ट्रान्सफर्मर किन्न नचाहेको आरोप जोशीको छ । “हाम्रा उत्पादन गुणस्तरीय भए पनि विभिन्न बहाना बनाएर प्रतिस्पर्धामै भाग लिन दिइँदैन,” उनले भने, “स्वदेशमा हुँदाहुँदै प्राधिकरणले विदेशी ट्रान्सफर्मर आयात गर्दै आएको छ । नेपाली ट्रान्सफर्मरलाई भन्सार शुल्क जोडेर महँगो बनाइन्छ, विदेशीमा जोडिँदैन, यस्तो अवस्थामा हामीले कसरी प्रतिस्पर्धा गर्ने ?” खरिद प्रणाली नै स्वदेशी उत्पादनका लागि बाधक बनेको गुनासो उनले गरे ।

जोशीका अनुसार निकले वार्षिक ६ हजार ट्रान्सफर्मर उत्पादन गर्न सक्छ । १० एमबी क्षमताका ट्रान्सफर्मरमात्र उत्पादन भइरहेका छन् ।

प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक मुकेशराज काफ्ले सार्वजनिक खरिद ऐनमा समस्या भएकाले स्वदेशी

ट्रान्सफर्मर खरिद गर्न नसकेको बताउँछन् । “निकका ट्रान्सफर्मर राम्रा हुँदाहुँदै पनि चिनियाँ कम्पनीले सस्तोमा ट्रान्सफर्मर बेच्ने प्रस्ताव गरेका कारण किन्न सकिएको छैन,” उनले भने । ट्रान्सफर्मर छानबिन उपसमिति रहेका बेला उनले निकका ट्रान्सफर्मर गुणस्तरीय रहेको प्रतिवेदन तयार गरेका थिए । ऊर्जामन्त्री राधाकुमारी जवालीले नेपाली ट्रान्सफर्मर गुणस्तरीय भए पनि प्राधिकरणले खरिदमा चासो नदेखाएको भन्दै असन्तुष्टि जनाइन् । “नेपाली ट्रान्सफर्मर गुणस्तरीय भएको सुनेपछि मैले जोशीजीलाई बोलाएर जानकारी लिएकी थिएँ,” उनले भनिन्, “तर, प्राधिकरणका तत्कालीन कार्यकारी निर्देशकले विभिन्न बहाना झिकेर चासो देखाएनन् ।”

चीन र थाइल्यान्डबाट गुणस्तरहीन ट्रान्सफर्मर आयात भएपछि झन्डै प्राधिकरणका करिब २५ कर्मचारीमाथि अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले मुद्दा चलाएको छ । विदेशबाट आयात गरिएका अधिकांश ट्रान्सफर्मरमा तामा तारको सट्टा आल्मुनियम हुने हुँदा चुहावट बढी हुन्छ ।

एलटीएलद्वारा ट्रान्सफर्मर ल्याउन ढिलाइ

ठेक्का सम्झौता भएको १ वर्ष बितिसकदा पनि एलटीएल होल्डिंग्स श्रीलंकाले ट्रान्सफर्मर आपूर्ति गर्न सकेको छैन । उसले गत पुससम्म सबै ट्रान्सफर्मर आपूर्ति गर्ने सम्झौता गरेकोमा अझै १ लट ट्रान्सफर्मर दिन बाँकी छ ।

निर्धारित समयमा ट्रान्सफर्मर आपूर्ति गर्न नसकेपछि एलटीएललाई क्षतिपूर्ति तिराउनुपर्ने ऊर्जामन्त्री राधाकुमारी जवाली बताउँछिन् । कारोबारसँग कुरा गर्दै उनले पटक-पटक ताकेता गर्दा पनि कम्पनीले आलटाल गरिरहेको बताइन् । बिजुलीको मिटर आपूर्तिमा समेत ढिलाइ भएकोमा उनले रोष प्रकट गरिन् । विश्वव्यापी बोलपत्रबाट आपूर्तिको जिम्मा पाएको एलटीएलले कातिक, मंसिर र पुस गरी ३ लटमा ट्रान्सफर्मर आपूर्ति गर्ने बताएको थियो । उसले २० करोड ५० लाख रुपैयाँमा १०४० थान ट्रान्सफर्मर आपूर्तिको ठेक्का पाएको थियो ।

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७२/५/२२

जलविद्युत् विकासका ९ अष्टयारा

डा. सुवर्णदास श्रेष्ठ पूर्व अध्यक्ष इप्पान

सुवर्णदास श्रेष्ठ स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था, नेपाल (इप्पान) का पूर्वअध्यक्ष हुन् । सानिमा हाइड्रोपावर कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत (सिइओ) श्रेष्ठकै नेतृत्वमा २२ मेगावाटको माई जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण सम्पन्न भएको छ । ७ मेगावाटको माइक्यासकेट आयोजना निर्माणको अन्तिम चरणमा छ । सानिमाले अन्य आयोजना पनि निर्माण अगाडि बढाउँदै छ । जलविद्युत् निर्माणमा स्थानीयदेखि सरकारी तहसम्ममा आउने अष्टयारालाई श्रेष्ठले यसरी प्रस्तुत गरेका छन् :

१. नीतिगत अस्थिरता

जलविद्युत्मा निजी क्षेत्र आएको त्यति लामो समय भएको छैन । ०५५/५६ पछि मात्रै जलविद्युत्मा निजी लगानी सुरु भएको हो । तर, जलविद्युत्मा निजी क्षेत्रले विगतदेखि नै नीतिगत अस्थिरताको समस्या बेहोर्दै आएको छ । जलविद्युत् क्षेत्रका ऐन कानून समसामयिक रूपमा परिमार्जन हुन सकेका छैनन् । कानून परिमार्जन नहुँदा नीतिगत अस्थिरता बढिरहेको छ । नयाँ विद्युत् ऐन र विद्युत् नियमन आयोगसम्बन्धी कानून बन्न सकिरहेको छैन । विद्युत् क्षेत्रका यस्ता महत्त्वपूर्ण कानून नआउँदा नीतिगत रूपमै काम गर्न समस्या छ, जसले गर्दा समग्र ऊर्जा क्षेत्रलाई नै अस्थिरतातर्फ धकेलिरहेको छ । जलविद्युत्मार्फत मुलुकको समृद्धि हुन्छ भन्ने विश्वास गर्छौं भने विद्यमान कानूनलाई परिवर्तन गर्नुपर्छ । संघीयतामा जाँदै छौं, भोली नदीनालाको स्वामित्व र स्रोतको बाँडफाँडको विषयलाई प्रदेश-प्रदेश, केन्द्र-प्रदेशलगायतबीच ठूलो विवाद हुने अवस्था देखिन्छ । प्रसारण लाइनको स्वामित्वको विषय पनि उत्तिकै पेचिलो छ । त्यसैले यस्ता विषयलाई पनि सम्बोधन हुने गरी प्रस्ट विद्युत् कानून बन्नु जरुरी छ ।

२. वन क्षेत्रको जग्गा प्राप्ति

जलविद्युत् आयोजना कुनाकन्दरा, विकट ठाउँमा हुन्छन् । त्यसैले कुनै न कुनै रूपमा जलविद्युत् आयोजनाले सरकारी र सामुदायिक वनको जग्गा लिनुपर्ने बाध्यता हुन्छ । वन क्षेत्रको जग्गा प्राप्त गर्न ज्यादै समस्या छ । प्रक्रियागत रूपमा पनि झन्झटिलो छ । एउटा रूख काट्नुपर्यो भने लामो प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्ने हुन्छ । प्रक्रिया लामो हुँदा आयोजना निर्माणमा प्रत्यक्ष रूपमा प्रभावित हुने गरेको छ । आयोजना निर्माणमा ढिलाइ हुन्छ । वन क्षेत्रको जग्गा समयमा प्राप्त गर्न नसक्दा सर्तअनुसारका काम नै गर्न सकिँदैन ।

३. निजी जग्गाको अत्यधिक मूल्यांकन

वन क्षेत्रको जग्गामा मात्रै होइन, निजी जग्गा प्राप्तिमा पनि उत्तिकै समस्या छ । सरकारले निजी जग्गा प्राप्तिमा पनि ठोस नीति बनाउन सकेको छैन । जग्गाधनीसँग वार्तामार्फत जग्गा लिनुपर्ने हुन्छ । आयोजनालाई भन्नासाथ

जग्गाधनीले अत्यधिक महँगो मूल्य तय गर्छन् । तर, जलविद्युत् प्रवर्द्धकले महँगोमा जग्गा किन्न त सक्दैन । कतिपय अवस्थामा जग्गा धनीले मेरो जग्गामा आयोजना नै बनाउन नदिने भन्दै अडान लिइदिँदा जग्गा लिन नै समस्या हुन्छ । यसले आयोजना निर्माणमा प्रभावित पार्दछ । महँगोमा जग्गा किन्नु पर्दा यसको प्रत्यक्ष प्रभाव आयोजना लागतमा पर्छ । आयोजना लगानीयोग्य र सम्भाव्य नै नहुने अवस्था सिर्जना हुन्छ ।

४. प्रसारण लाइन निर्माणमा ढिलाइ

प्रसारण लाइन समयमा नबन्दा निजी प्रवर्द्धकले निर्माण गरेका आयोजनाको बिजुली खेर जाने विडम्बनापूर्ण अवस्था छ । प्रसारण लाइन निर्माणमा पनि थुप्रै समस्या छन् । स्थानीयको अवरोध, जग्गा प्राप्तिलगायतका समस्याले गर्दा कुनै प्रसारण लाइन तोकिएको समयमा बन्न सकिरहेका छैनन् । विद्युत् प्राधिकरणले प्रसारण लाइन निर्माणको जिम्मा पाएको छ ।

एकातर्फ प्रसारण लाइन बन्ने ठाउँको जग्गा प्राप्ति, क्षतिपूर्ति, वन क्षेत्रको जग्गा प्राप्तिमा समस्या त छँदै छ अर्कातर्फ सार्वजनिक खरिद कानूनमा भएका जटिलताका कारण प्राधिकरणका ठेक्का प्रक्रिया अपरिपक्वजस्तो देखिन्छ । खरिद कानूनले कामको गुणस्तरलाई भन्दा पनि सबैभन्दा कम रकम कबोल गर्नेलाई ठेक्का दिनुपर्ने व्यवस्था छ ।

प्रसारण लाइनमा सामान आपूर्ति र निर्माणको काम हुन्छ । जस्तो १० करोडको रुपैयाँको ठेक्का छ भने ठेकेदारले ८ करोड सामान आपूर्ति र २ करोड निर्माणमा राख्दो रहेछ । प्रतिपत्र (एलसी) खोल्छ, सामान आपूर्ति गर्छ ८ करोड रुपैयाँ लान्छ । स्थानीयस्तरको काम २ करोडले ठेकेदारले काम गर्न सक्दैन ।

मुख्य ठेकेदारले पेटी ठेकेदारलाई काममा लगाउँछ । ठेक्का सम्झौताविपरीत सहायक ठेक्का सम्झौता भइरहेको हुन्छ । मुख्य ठेकेदार कम्पनीका कर्मचारी साइटका कोही पनि भेटिँदैनन् । पेटी ठेकेदार कानुनी रूपमा उत्तरदायी नहुने हुँदा काम नै हुँदैन । मुख्य ठेकेदारले पेटी ठेकेदारलाई काम लगाएको पैसा भुक्तानी दिन सक्दैन । अनि विवाद सिर्जना हुन्छ । यस्तो अवस्था आएपछि मुख्य ठेकेदारले पेटी ठेकेदारलाई परिवर्तन गरिरहन्छ, काम भने केही हुँदैन । रूख काट्ने प्रक्रिया पनि जटिल छ ।

५. अनाकर्षक विद्युत् खरिद दर

निजी क्षेत्रका जलविद्युत् आयोजनाबाट खरिद गरिने विद्युत्को मूल्य न्यून छ । ०७२ मा पुग्दा पनि धेरै वर्ष पहिलेको विद्युत् खरिद (पिपिए) दरमा आधारित भएर आयोजना निर्माण गरिरहेका छन् । यसले गर्दा आयोजना लगानीयोग्य बनिरहेका छैनन् । विद्युत् आयोजना मानसम्मानकै लागि मात्र निर्माण गर्न सकिँदैन । लगानी गरेपछि त्यसबाट लगानीकर्ताले उचित प्रतिफल पाउनुपर्छ । बजार मूल्यअनुसार पिपिए दर परिवर्तन हुने संयन्त्र नेपालमा बन्न सकिरहेको छैन । संयन्त्र नबन्दा प्राधिकरणले पनि प्रवर्द्धकलाई उचित पिपिए दर दिन सक्दैन । यसको प्रभाव आयोजना निर्माणमा पर्छ ।

उचित प्रतिफल नपाएपछि एकातर्फ प्रवर्द्धकले आयोजना समयमा बनाउन सक्दैन भने अर्कातर्फ नयाँ आयोजना सुरु गर्न सक्दैनन् । यसले गर्दा विद्युत्मा आत्मनिर्भर बनी पेट्रोलियम पदार्थको आयात विस्थापित गर्ने योजना कहिले पनि पूरा हुन सक्दैन ।

६. डलरमा पिपिएको विवाद

स्वदेशी मुद्रामा मात्रै या अमेरिकी डलरमा पनि गर्ने भन्नेमा नेपालमा विवाद हुँदै आएको छ । यस्ता विषयका निब्र्योल नहुँदा पनि विद्युत् आयोजना निर्माणमा जटिलता बढ्दै गएको छ । डलरको पिपिएमा राज्यको स्पष्ट नीति आवश्यक छ । नेपाली नै सक्षम छन्, स्वदेशी लगानीमा मात्रै आयोजना बनाउने हो भने सोहीअनुसारको नीति सरकारले बनाउनुपर्छ । होइन, हामीलाई दुई/चार वर्ष जलविद्युत्मा विदेशी लगानीको आवश्यक छ भन्ने हो भने डलरमा पिपिएको नीति स्पष्ट बन्नुपर्छ । विदेशी मुद्रामा लगानी गर्नेलाई स्वदेशी मुद्रामा पिपिए गराउन सहमत बनाउन सक्यौं भने सबैभन्दा राम्रो भयो । त्यसो गर्न नसकेमा डलरको सटही जोखिम बेहोर्ने संयन्त्र (हेजिड) बनाएर त्यसैमार्फत जोखिम बेहोर्ने व्यवस्था पनि उपयुक्त विकल्प हुन सक्छ । डलरको पिपिए विवादले पनि अध्ययन भएका धेरै आयोजना निर्माणमा जान नसकेको अवस्था छ ।

७. पूर्वाधार अभाव

विद्युत् आयोजना विकट ठाउँमा रहेका हुन्छन् । त्यस्तो ठाउँमा न त सडक पुगेको हुन्छ न प्रसारण लाइन नै । अस्तो अवस्थामा राज्यले नै सडक प्रसारण लाइन समयमै बनाइदिनुपर्‍यो या प्रवर्द्धकको लगानीलाई सम्बोधन हुने गरी पिपिए दर दिनुपर्‍यो ।

यस्तो गर्न सकिएमा जलविद्युत्मा लगानी आकर्षित बन्न सक्छ । राज्यले विद्युत् आयोजनास्थलमा पूर्वाधार पुर्‍याइदिँदा तत्कालका लागि महँगोजस्तो त देखिएला, तर तुलनात्मक रूपमा यसले धेरै दीर्घकालीन फाइदा पुगिरहेको हुन्छ ।

विद्युत् आयोजना बनेमा पेट्रोलियम पदार्थको आयात घटाउन सकिन्छ । किनभने अहिले लोडसेडिङका वेला विद्युत् प्रयोगका लागि पेट्रोलियम पदार्थ प्रयोग भइरहेको अवस्था छ । आज विद्युत् आयोजना बनाउन सकिएन भने भोलिका दिनमा हामी धेरै अप्ठ्यारोमा पर्ने अवस्था सिर्जना हुन्छ ।

८. सरकारी निकायबीच समन्वय अभाव

ऊर्जा मन्त्रालयबाट जलविद्युत् आयोजनाको लाइसेन्स लिएपछि धेरै मन्त्रालय र निकाय धाउनुपर्ने अवस्था छ । जग्गा अधिग्रहणका लागि भूमिसुधार, वन क्षेत्रको जग्गा लिन वन मन्त्रालय, विष्फोटक पदार्थका लागि रक्षा तथा गृह, ढुंगागिटीलगायतका लागि स्थानीय विकास मन्त्रालयलगायतका निकायमा धाउनुपर्ने र त्यहाँ प्रक्रियागत झन्झट बेहोर्नुपर्ने अवस्था छ । यसले लगानीकर्तालाई हतोत्साही मात्रै बनाएको छैन, यस क्षेत्रबाट विस्थापित हुनुपर्ने बाध्यात्मक अवस्था पनि सिर्जना गरिरहेको छ । अन्य मुलकमा लगानीकर्तालाई रातो कार्पेट ओछ्याएर स्वागत गरिन्छ, तर हाम्रो देशमा निरुत्साहित गर्ने काम भइरहेको छ । एकद्वार प्रणालीबाट फास्ट ट्रयाकमा हुने व्यवस्था लागू गर्न सकिएमा लगानीकर्ता पक्कै आकर्षित हुने नै छन् ।

९. सरकारी प्रतिबद्धता पूरा हुदैनन्

०६५ देखि बनाउने भनिएको विद्युत् ऐन र विद्युत् नियमन ऐन अहिलेसम्म बन्न सकिरहेका छैनन् । विद्युत् महसुल निर्धारण आयोग छ, तर कानून अभावमा यसले समग्र विद्युत् क्षेत्रको नियमनको काम गर्न सकिरहेको छैन । सरकारले निजी जलविद्युत् आयोजनालाई विभिन्न सुविधाको घोषणा गर्छ, तर कार्यान्वयन हुँदैन । सरकार अस्थिर हुँदा एउटा सरकारले घोषणा गरेको सहूलियत अर्को सरकारले नदिने अवस्था छ । यसका लागि नीतिगत स्थिरता जरूरी छ ।

श्रोत: अभियान, २०७२/५/२२

अपी पावर ४८ मेवाका दुई आयोजना निर्माणको तयारीमा

अपी पावर कम्पनीले ४८ मेगावाट (मेवा) क्षमताका थप दुईओटा आयोजना निर्माण थाल्ने भएको छ । कम्पनीले निर्माण थाल्न लागेका आयोजनाहरूमा ८ मेगावाटको माथिल्लो नौगडगाढ र ४० मेगावाटको माथिल्लो चमेलिया आयोजना भएको कम्पनीका अध्यक्ष गुरुप्रसाद न्यौपानेले जानकारी दिए । ‘नौगडगाढका लागि नेपाल विद्युत् प्राधिकरणसँग विद्युत् खरीद सम्झौता प्रक्रिया थालिएको छ,’ उनले भने, ‘माथिल्लो चमेलियाको भने सम्भाव्यता अध्ययन भइरहेको छ ।’ दुवै आयोजना दार्चुला जिल्लामा पर्छन् ।

कम्पनीले १७ महीनामै ८ दशमलव ५ मेवाको नौगडगाढ आयोजना निर्माण सम्पन्न गरी व्यावसायिक उत्पादन थालेको उपलक्ष्यमा आइतवार आयोजित कार्यक्रममा उक्त घोषणा गरेको हो । दुवै आयोजना २ वर्षभित्र सम्पन्न गर्ने कम्पनीको योजना छ । तर, आयोजना निर्माण भए पनि प्रसारण लाइन नहुनु विद्युत् प्रवर्द्धकका लागि सबभन्दा ठूलो समस्या रहेको उनको भनाइ छ । ती आयोजनाका लागि पनि प्रसारण लाइन विद्युत् उत्पादन अवधिसम्ममा निर्माण हुने-नहुनेमा अध्यक्ष न्यौपानेले शङ्का व्यक्त गरे । त्यस्तो अवस्था आउन नदिन ऊर्जा मन्त्रालय र नेपाल विद्युत् प्राधिकरणलाई आग्रह गरे । प्रसारण लाइन निजीक्षेत्रलाई पनि निर्माण गर्न दिने हो भने समस्या समाधान हुने अध्यक्ष न्यौपानेको भनाइ छ ।

ऊर्जामन्त्री राधाकुमारी ज्ञवालीले निजीक्षेत्रबाट विद्युत् उत्पादन गरेर पनि प्रसारण लाइन नहुनु दुःखद भएको बताइन् । यस्तो समस्या समाधान गर्न आगामी दिनमा कानूनमै व्यवस्था गरिने उनले जानकारी दिइन् । ‘प्रसारण लाइन निर्माणका लागि जिम्मा लिएको काम समयसीमाभित्र सम्पन्न नगर्ने निर्माण व्यवसायीलाई तत्काल हटाउने व्यवस्था गरिने तयारी छ,’ उनले भनिन् । त्यस्तै, निजीक्षेत्रलाई पनि प्रसारण लाइन निर्माणको जिम्मा दिनेसम्बन्धी नीतिगत निर्णय भइसकेर अघि बढिसकेको उनको भनाइ छ । विद्युत् विकास विभागका महानिर्देशक दिनेशकुमार घिमिरेले विद्युत् प्रवर्द्धकको विद्युत् खेर जाने अवस्था आउन नदिन सम्बन्धित पक्ष संवेदनशील रहेको बताए ।

यसअघि भदौ २ गतेदेखि व्यापारिक उत्पादन थालेको नौगडगाढ आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत् पनि तोकिएको प्रसारण लाइन सरकारबाट निर्माण सम्पन्न नभएको कारण हाल वैकल्पिक लाइनमा जोडिएको छ । उक्त आयोजनाको विद्युत् १३२ केभीको अत्तरिया-बलाँच ट्रान्समिशन लाइनमा जोड्ने सम्झौता भएको थियो । तर, उक्त ट्रान्समिशन लाइनको निर्माण कार्य पूरा नभएकाले वैकल्पिक ३३ केभीमा जोडिएको कम्पनीका कार्यकारी निर्देशक सञ्जीव न्यौपानेले जानकारी दिए ।

कम्पनीका लगानीकर्ताहरूले आफ्नो लगानीमा न्यूनतम वार्षिक १५ प्रतिशत प्रतिफल पाउने प्रक्षेपण छ भने १२ वर्षमा ऋण चुक्ता गर्ने योजना छ । आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले प्रतियुनिट सुकखा महीनामा रू. ७ र वर्षात्मा ४ रुपैयाँमा किन्ने सम्झौता भइसकेको छ । सम्झौतामा प्रत्येक वर्ष ३ प्रतिशतका दरले ९ पटकसम्म उक्त दररेट बढ्ने उल्लेख छ । त्यस्तै, शेयरधनीलाई वार्षिक बोनस वितरण गर्ने प्रावधान राखिएको छ । दार्चुला जिल्लाको देथला गाविसमा निर्माणस्थल रहेको उक्त आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् बैतडी, डँडेलधुरा, बुडर हुँदै अत्तरिया सबस्टेशन पुर्याइएको छ । यससँगै सुदूरपश्चिमका पहाडी जिल्लाहरू लोडशेडिङमुक्त भएको कम्पनीले जानकारी दिएको छ । आयोजनाले वार्षिक ५३ गिगावाट आवर विद्युत् उत्पादन गर्छ । आयोजनाका लागि नेपालमै उत्पादन गरिएको सिमेण्ट र रड तथा अन्य कच्चापदार्थको प्रयोग गरिएको थियो ।

श्रोत: राजधानी, २०७२/५/२२

राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड कम्पनी गठन

भीम गौतम

प्रसारण लाइन निर्माणलाई मात्र केन्द्रित गर्ने गरी सरकारले स्थापना गरेको राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड कम्पनी बल्ल गठन गरेको छ । पाँच वर्षअघि स्थापनाका लागि निर्णय भएको र असारको तेस्रो साता मात्र मन्त्रिपरिषद्बाट पारित भएर कम्पनी रजिस्ट्रार कार्यालयमा दर्ता भएको कम्पनी बल्ल गठन भएको हो ।

ऊर्जासचिव राजेन्द्रकिशोर क्षेत्री अध्यक्ष रहेको कम्पनीमा ऊर्जा मन्त्रालयका तर्फबाट डा. सञ्जय शर्मा, अर्थबाट केबलप्रसाद भण्डारी, सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयबाट कविराज खनाल, वन तथा भूसंरक्षणका रेशमबहादुर डाँगी, रक्षाका सूर्यकान्त पन्थी, गृहका कृष्णप्रसाद देवकोटा र भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालयका नागेन्द्र झा सदस्य छन् ।

‘राष्ट्रिय ग्रिड कम्पनीले पूर्णता पाएको छ,’ ऊर्जा मन्त्रालयका सह-प्रवक्ता गोकर्णराज पन्थले भने, ‘धेरै अघिदेखि ग्रिड कम्पनी बनाउन सुरु गरे पनि बल्ल पूरा भएको छ ।’ ग्रिड कम्पनी गठनले पूर्णता पाए पनि प्रसारण लाइन आयोजना अघि बढाउनका लागि ऊर्जा मन्त्रालयसँग बजेट छैन । चालु आर्थिक वर्ष २०७२-०७३ सुरु भएपछि मात्र कम्पनी दर्ता भएकाले कम्पनीका लागि बजेट नभएको हो । ‘बजेट नभएकाले कार्यालय व्यवस्थापन गर्न पनि कठिनाई परेको छ,’ मन्त्रालयका सह-प्रवक्ता पन्थले भने, ‘अर्थ मन्त्रालयसँग ५ करोड बजेट मागेका छौं ।’

बजेट अभावमा कम्पनीले कस्ता आयोजना अघि बढाउने भन्ने अन्याल देखिएको छ भने हालसम्म पहिलो बैठकसमेत बसेको छैन । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण कम्पनी दर्तामा सहभागी नभएको तथा सबै प्रसारण लाइन प्राधिकरणभित्र रहेकाले कुन आयोजना कसरी अघि बढाउने भन्ने अन्यालता देखिएको छ ।

कम्पनीका लागि प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नियुक्तिसमेत गरिएको छैन । अधिकृत नियुक्ति नभएसम्मका लागि छुट्टै व्यवस्थापन समूह गठन गरेर अघि बढ्ने कम्पनीको प्रबन्धपत्रमा उल्लेख भए पनि हालसम्म बैठक बसेर त्यो पनि अघि बढ्न सकेको छैन ।

पाँच वर्षअघि तत्कालीन प्रधानमन्त्री झलनाथ खनालको समयमा प्रसारण लाइन निर्माणका लागि छुट्टै कम्पनी निर्माण गर्ने निर्णय भएको थियो । हाल विद्युत् प्राधिकरणले उत्पादन, वितरण र प्रसारण लाइन तिनोटै कार्य गरेकामा प्रसारण लाइनको काम भने कम्पनीले नै गर्नेछ ।

प्राधिकरणमा छुट्टै प्रसारण निर्देशनालय भएकाले कसले कसरी प्रसारण लाइन बनाउने भन्ने अन्योलता छ । योजना, डिजाइन, निर्माण र सञ्चालनलगायतका सबै प्रसारण लाइनसम्बन्धी कार्य गर्ने गरी स्थापना गर्न गरिएको सो कम्पनी जलविद्युत्का लागि सबैभन्दा ठुलो समस्या बन्दै गएको प्रसारण लाइन निर्माणका लागि महत्त्वपूर्ण ठानिएको छ ।

अर्थ, ऊर्जा, रक्षा, गृह, वन, सूचना, विज्ञानप्रविधि तथा वातावरण, भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय संस्थापक सेयर रहने कम्पनीको अधिकृत पुँजी २५ अर्ब, जारी पुँजी ५ अर्ब र चुक्ता पुँजी २ अर्ब रुपैयाँ छ ।

मन्त्रालयका अनुसार, कम्पनीमा ऊर्जा मन्त्रालयको ७ लाख कित्ता, अर्थको ३ लाख २० हजार तथा रक्षा, वन तथा भू-संरक्षण, विज्ञान तथा प्रविधि, सूचना तथा सञ्चार र भूमिसुधार मन्त्रालयको ८० हजार कित्ता सेयर रहनेछ । कम्पनीमा सर्वसाधारणले समेत १० प्रतिशत सेयर पाउने उल्लेख छ ।

श्रोत: अनलाइन् खवर, २०७२/५/२३

पश्चिम सेतीको प्राविधिक अध्ययनमा श्री गर्जेज व्यस्त

७ सय ५० मेगावाट क्षमताको पश्चिम सेती जलविद्युत् आयोजना निर्माणका लागि चिनियाँ कम्पनी श्री गर्जेजले आयोजनाको प्राविधिक तथा आर्थिक अध्ययन तीव्र पारेको छ ।

श्री गर्जेजको प्राविधिक टोलीले आयोजना स्थलको भौगर्भिक अध्ययन पनि गरिरहेको लगानी बोर्डले जनाएको छ । टोलीले आयोजनाले प्रभावित गर्ने सुदूरपश्चिमका डोटी, बैतडी, बझाङ, र डडेल्धुराको भूभागमा रहेर प्राविधिक तथा भौगर्भिक लागतका विषयमा अध्ययन गरिरहेको हो ।

रिपोर्टपछि पीडीएको प्रक्रिया

‘सेप्टेम्बर भित्र नै प्राविधिक रिपोर्ट बुझाउने भनेर चिनियाँ टोली आयोजना स्थलमा गएको छ । उसले अबको एक महिना भित्रै रिपोर्ट ल्याउँछ भन्ने अपेक्षा छ ।’ लगानी बोर्डका बाह्य मामिला प्रमुख घनश्याम ओझाले भने, ‘भूकम्पपछि नै आएर उनीहरूले भौगर्भिक अध्ययन सुरु गरेका हुन् । त्यसैले छिटै प्रारम्भिक रिपोर्ट आउँछ होला ।’

श्री गर्जेजले तयार गर्ने रिपोर्टमा आयोजनाले प्रभावित गर्ने क्षेत्र, लागत र अन्य धेरै प्राविधिक पक्ष संलग्न हुनेछन् । त्यसैका आधारमा आयोजनाको परियोजना विकास सम्झौता -पीडीए)बारे छलफल सुरु हुने लगानी बोर्डले जनाएको छ ।

१ खर्ब ५० अर्ब रुपैयाँ लागत अनुमान गरिएको पश्चिम सेती जलविद्युत् परियोजनामा कुल लगानीको ७५ प्रतिशत श्री गर्जेज र बाँकी २५ प्रतिशत नेपाल सरकारले जुटाउने सहमति भएको छ ।

२१ वर्षअघि नै अष्ट्रेलियाको स्मैक कम्पनीले आयोजना निर्माणको जिम्मा लिए पनि उसले १० पटकसम्म इजाजतपत्र नवीकरण मात्र गरेपछि सरकारले ४ वर्षअघि इजाजत रद्द गरिएको थियो । सन् २०१२को फेब्रुअरी महिनामा श्री गर्जेजसँग पश्चिम सेती निर्माणको सम्झौता भएको थियो ।

२२ हजार ५ सय मेगावाट क्षमताको विश्वकै सबैभन्दा ठूलो जलविद्युत् परियोजना निर्माण गरेको चाईना श्री गर्जेज कर्परेसन चिनियाँ सरकारको पूर्ण स्वामित्वको कम्पनी हो ।

श्रोत: अभियान, २०७२/५/२३

५ महीनापछि माथिल्लो तामाकोशीको प्रसारण लाइन निर्माण कार्य शुरु

रवीन्द्र गौतम

विनाशकारी भूकम्पको कारण बन्द रहेको माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत् आयोजनाको प्रसारण लाइनको निर्माण कार्य ५ महीना पछि पुनः शुरु भएको छ ।

भूकम्पका कारण निर्माण कार्य बन्द भएकोमा लट-४ का भारतीय ठेकेदार कम्पनी केइसी इन्टरनेशनल लिमिटेडले बिहीबारबाट निर्माण कार्य पुनः शुरु गरेको हो । आयोजनाले केन्द्रीय ग्रीडमा २०७३ सालबाट २२०/१३२ केभी प्रसारण लाइनमार्फत विद्युत् जोड्ने लक्ष्य लिएको थियो । ३ गाविसमा ७ ओटा टावरको निर्माण कार्य शुरु गरिएको माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत् आयोजनाका वातावरण विभाग प्रमुख एवम् प्रवक्ता डा. गणेश न्यौपानेले जानकारी दिए । प्रवक्ता न्यौपानेका अनुसार लादुक र लामिडाँडा गाविसमा ६ ओटा टावरको पिट मार्किङ, लेभलिङ र स्काभेसन शुरु भएको छ भने जफे गाविसको एउटा टावर निर्माणको लागि स्टिल फेब्रिकेसन ढुवानी कार्य शुरु भएको छ

उनले आवादी जमिन भएको स्थानमा काम शुरु गरिएको र सामुदायिक वन क्षेत्रमा परेको ५५ ओटा टावर निर्माणको लागि वन मन्त्रालयको स्वीकृतीको लागि अन्तिम अवस्थामा रहेको बताए । सम्पूर्ण तयारी सकिएकोले असोज १ बाट आयोजनाको पावर हाउसको काम र बाँधस्थल पुग्ने प्रवेश मार्गको मर्मत शुरु गरिने उनले जानकारी दिए । आयोजनाको लट-४ अन्तर्गत करीब २८ ओटा टावरको काम शुरु गरिएकोमा १३ ओटा टावरको निर्माण कार्य सम्पन्न भैसकेको आयोजनाले जनाएको छ । केइसीका किरातीछाप स्टोर इन्चार्ज केएस सरकारले टावरको स्टिल पाता, डिस, रिड समेत निर्माणस्थलमा ढुवानी भईरहेको जानकारी दिए । इन्चार्जका अनुसार स्टोरमा करीब ७० ओटा टावरका सामग्रीहरू आईसकेका छन्

आयोजनाको लट-४ अन्तर्गत पर्ने प्रसारण लाइनको सम्झौता अनुसार २०७२ असार मसान्तसम्म निर्माण सक्नु पर्नेमा एक वर्ष ढिला शुरु भएको थियो । प्रसारण लाइनका लागि केइसीले १ करोड ७९ लाख ४ हजार ८ सय ७२ अमेरिकी डलर तथा रु.२५ करोड २५ लाख ५९ हजार ५ सय २० गरी दुइओटा मूल्यमा निर्माण सम्झौता गरेको थियो ।

श्रोत: अभियान, २०७२/५/२३

परियोजनाको लागत ४६ करोडबाट ५१ करोड पुग्यो तर, काम शुरु भएन

निर्धारित समयमा काम सम्पन्न हुन नसक्दा बाँकेको राप्तीपारि ग्रामीण विद्युतीकरणको लागत बर्सेनि बढ्दै गएको पाइएको छ ।

उक्त ठाउँमा ठेकेदारबीचको लडाइँ र राजनीतिक लाभको हानथापका कारण पटकपटक काम अवरुद्ध हुँदा लागत बढ्दै गएको हो । ग्रामीण विद्युतीकरण परियोजना रु.४६ करोड लागत अनुमानमा करीब पाँच वर्षअघि शुरु गरिएको थियो । राप्तीपारि क्षेत्रका नौ गाविसलाई पाँच वर्षभित्र विद्युत् सेवा पुर्याउने लक्ष्यका साथ गाउँलेको साझेदारी समेतमा शुरु गरिएको परियोजनाको एक चौथाइ काम पनि भएको छैन । अब परियोजनामा करीब रु. ५१ करोड लागत अनुमान गरिएको छ । परियोजनाको पहिलो चरणमा कोहलपुरदेखि धामपुरसम्मको ३३ केभिए प्रसारणलाई विस्तार गर्ने ठेक्कासमेत भई काम अगाडि बढाइए पनि ठेकेदारको लापरबाहीका कारण त्यसले पूर्णता पाउन नसक्दा समस्या देखिएको हो ।

त्यसका लागि राजेन्द्रकुमार मिश्रलाई दिएको निर्माणको ठेक्का निर्धारित समयमा पूरा हुन सकेन । सोनारी-बघौडा सामुदायिक विद्युतीकरण व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष अवधराम थारूले ठूलो रकमको परियोजना देखिँदा सबैको चलखेल बढेको बताए । राप्तीपारिका नौ गाविसका लागि ३३ केभिए प्रसारण लाइन, सबस्टेसन निर्माण, बैजापुर, नरैनापुर विद्युतीकरण, मटेहिया, कालाफाँटा, लक्ष्मणपुर, कटकुइँया, विनौना, फत्तेपुर, गङ्गापुर विद्युत् प्रसारणलाई छुट्टाछुट्टै टेन्डर व्यवस्था गरिएको छ । तर पहिलो चरणकै काम सम्पन्न नहुँदा अगाडिको काम अघि बढ्न नसकेको फत्तेपुरका स्थानीय अगुवा अमर खड्काको भनाइ छ ।

विद्युत्को अभावमा सो क्षेत्रका नागरिकले सोलारबाट बत्ती तथा मोबाइल चार्ज गरिरहेको मटेहियाका स्थानीयवासी युवाराज मौर्यले बताए । *रासस*

श्रोत: अभियान, २०७२/५/२३

माथिल्लो नौगडको लगानी स्थानीयबाट उठ्ने सम्भावना छ

सञ्जीव न्यौपाने

कार्यकारी निर्देशक, अपी पावर कम्पनी

दार्चुला जिल्लामा रहेको नौगडगाढ आयोजना १७ महीनामा सम्पन्न गरेर अपी पावरले व्यावसायिक रूपमा ८ दशमलव ५ मेगावाट विद्युत् उत्पादन शुरू गरिसकेको छ । कम्पनीले १ सय ४२ करोड रुपैयाँ लगानीमा यो आयोजना निर्माण गरेको हो । १ हजार ६ सय संस्थापक शेयरधनी रहेको आयोजनामा करीब ९ सय स्थानीयवासीको पनि लगानी छ । केही समयअगाडि प्राथमिक शेयर निष्कासन (आईपीओ) गर्दा १ लाख ४८ हजार शेयरधनी थपिएका छन् । कम्पनीको आगामी कार्यक्रम, प्रसारण लाइनको समस्या, आयोजना छनोटका आधार, निजी लगानीकर्ताका चुनौतीलगायत विषयमा कम्पनीका कार्यकारी निर्देशक सञ्जीव न्यौपानेसँग आर्थिक अभियानका जीवन बस्नेतले गरेको कुराकानीको सार :

नौगडगाढ आयोजना तोकिएकोभन्दा आधा अवधिमा सम्पन्न गर्नुभयो । कसरी सम्भव भयो ?

यो आयोजना हामीले ३ वर्षमा सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखेका थियौं । तर, १७ महीनामा सम्पन्न गरेका छौं । यसरी तोकिएको समयभन्दा पहिला सम्पन्न गर्नुमा निर्माणका लागि आवश्यक सामग्रीको व्यवस्थापन महत्वपूर्ण कारण हो । समयमा कच्चापदार्थ निर्माणस्थलमा पुर्याउन सक्यौं । त्यस्तै, यस आयोजना निर्माण अवधिमा कुनै किसिमको पनि बन्दहडताल भएन । यसले पनि काम सुचारु राख्न सहयोग पुर्यायो । हामीले सक्रियतापूर्वक प्रभावकारी काम गर्‍यो, चुहावट रोक्यौं र स्थानीयलाई अपनत्व अनुभव गराउन सफल भयौं । सबैभन्दा महत्वपूर्ण कामचाहिँ हामीले कार्ययोजनाअनुसार काम गर्‍यो । तोकिएको समयमा काम नहुनेबित्तिकै किन भएन, कारणको खोजी गर्‍यो र अगाडि बढ्यौं । यसले समयमा काम सम्पन्न गर्न सघायो । त्यस्तै, पहुँच मार्ग पहिले नै विश्व खाद्य कार्यक्रमअन्तर्गत बनिसकेकाले सजिलो भयो भने आयोजनामा सुरुडमार्ग प्रयोग नगरी 'पेनस्टक पाइप'को प्रयोग गर्‍यो ।

सही समयमा सम्पन्न नहुने अन्य आयोजनाको प्रमुख कारण बन्दहडताल नै हो ?

अवश्य पनि । त्यति मात्र पनि होइन । अहिले प्रसारण लाइन टाउको दुखाइको विषय बनिरहेको छ । निजी क्षेत्रबाट निर्माण भइरहेका आयोजनाका लागि प्रसारण लाइन टड्कारो आवश्यकता भएको छ । यस आयोजनाको विद्युत् पनि तोकिएको प्रसारण लाइनमा जोड्न सकिएन । वैकल्पिक प्रसारण लाइनमा

जोडनुपर्छ । १ सय ३२ केभी जोड्ने भनिएकोमा ३३ केभीमा जोडेका छौं । यसले गर्दा उत्पादित विद्युत् पूर्ण उपयोग हुन सकेको छैन ।

माथिल्लो नौगडगाढ र माथिल्लो चमेलिया निर्माण गर्ने कम्पनीको योजना छ । कहिलेदेखि शुरू गर्नुहुन्छ ?

अपर नौगडगाढ आयोजना विद्युत् खरीद सम्झौता हुने अवस्थामा छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणलाई आवश्यक कागजपत्र बुझाएका छौं र अन्य प्रक्रिया पूरा गरेर सम्झौताका लागि कुरेर बसेका छौं । अहिले नौगडगाढ आयोजना निर्माणका लागि प्रक्रिया अगाडि बढिसकेको हुनाले चाँडै शुरू हुनेछ । चमेलियाको भने सर्भे अनुमतिपत्र पाउने क्रममा रहेका छौं । यसका लागि समय लाग्ने भएको छ । माथिल्लो नौगडगाढको भने पुस माघबाट निर्माणको काम शुरू गर्नेछौं । तर, त्यसका लागि विद्युत् खरीद सम्झौता चाँडो हुनु आवश्यक छ । दर्शदेखि तिहारसम्ममा यो सम्झौता हुने विश्वास छ । यो प्राधिकरणमै भर पर्छ ।

आयोजनामा स्वदेशी कच्चापदार्थ मात्र प्रयोग गर्न सम्भव छ ?

हामीले स्वदेशमै उत्पादित सिमेन्ट, छडलगायतको प्रयोग गरेर आयोजना निर्माण गरेका हौं । त्यति मात्र होइन, आयोजनास्थलको निर्माण काममा पनि स्थानीयलाई नै निर्माणका लागि आह्वान गर्यौं । उनीहरूको शीपअनुसार काम लगायौं । आयोजनालाई अपनत्व भाव जगाउन र जीविकोपार्जनमा सहयोग पुऱ्याउन पनि स्थानीयलाई जोड दियौं ।

प्रसारण लाइन किन समस्या बनिरहेको छ ?

प्रसारण लाइनका नयाँ आयोजना आएका छैनन् । तर, विद्युत् आयोजना भने निजीक्षेत्रले पनि आफूसँग सुरक्षित गरेर राख्यो । यसकारण आयोजना निर्माण हुने तर प्रसारण लाइन निर्माण काम शून्यबराबर हुँदा समस्या आएको हो । अहिले देशभित्र समस्या भइरहेको छ, पछि देशबाट निर्यात गर्न पनि समस्या आउनेछ । त्यसैले पनि यसको निर्माणलाई प्राथमिकता दिनु आवश्यक छ । साथै, निजीक्षेत्रबाट प्रसारण लाइन बनाउने कामको जिम्मा दिने हो भने समस्या समाधान हुन सक्छ । यसका लागि सरकारले नीतिगत रूपमा तयारी गरिरहेको भए पनि काम नै जिम्मा दिने अवस्थामा भने पुग्न सकेको छैन ।

आयोजनामा स्थानीयलाई अवरोधको रूपमा लिइन्छ । तपाईंहरू कसरी व्यवस्थापन गर्नुहुन्छ ?

कुनै पनि आयोजनाले प्रयोग गर्ने स्थानीय ढुङ्गा, माटो र श्रम शक्ति नै हो । त्यस्तै, आयोजना निर्माण गर्ने पक्षले स्थानीयको आवाज सुन्नुपर्छ । मुठी बन्द गरेर हुँदैन । सामाजिक उत्तरदायित्व तथा कम्पनीको क्षमताअनुसार स्थानीयको मागलाई पूरा गर्नुपर्छ । यसले काम गर्न सहज भएको छ । साथै, स्थानीयमा शेयरसम्बन्धी जानकारीको अभाव देखेका छौं । कम्पनीले यससम्बन्धी पनि बुझाउने गरेको छ । स्थानीयलाई बुझाउने हो भने उनीहरू समस्या होइनन्, सहयोगी हुनेछन् । अहिले माथिल्लो नौगड आयोजना निर्माणका लागि स्थानीयबाट निर्माण लगानी उठ्ने सम्भावना देखिएको छ ।

निजी लगानीकर्ताका नीतिगत चुनौती केके हुन् ?

स्थानीयस्तरमा पाइने निर्माण सामग्री (ढुङ्गा, बालुवालगायत)को रोयल्टी कुन निकायलाई बुझाउने भन्ने स्पष्ट छैन । गाविसले स्थानीय स्वायत्त शासनअनुसार हामीलाई देऊ भन्छ । उता, जिल्लाले हामीलाई देऊ भन्छ, अर्कोतिर वनले पनि हाम्रो क्षेत्राधिकार भित्रपछि, हामीलाई देउ भन्छ । यस्तोमा हामीले कसलाई रोयल्टी बुझाउने ? वन अधिग्रहण र रूख कटानमा उत्तिकै समस्या छ । आयोजना निर्माणस्थलमा सुरक्षाको ग्यारेण्टी छैन । तपाईंहरूले निर्माण गरेका आयोजना सफल भएका छन् । कसरी छनोट गर्नुहुन्छ ?

पहिलो, आयोजना स्थलसम्मको पहुँच हेर्नुपर्छ । दोस्रो, प्रसारण लाइनको ग्यारेण्टी हुनुपर्छ । तेस्रो, प्रवर्द्धक समूह तथा आयोजनाको व्यवस्थापन समूह हुनुपर्छ । त्यस्तै, उपयुक्त निर्माण व्यवसायीको छनोट र स्थानीयसँग भिजेर काम गर्न सक्ने क्षमता पनि आवश्यक हुन्छ ।

गौगडगाढ आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादन भएपछि त्यस क्षेत्रको विकासमा कस्तो टेवा पुग्नेछ ?

पहिलो त त्यस क्षेत्रका जिल्ला लोडशेडिङ मुक्त भएका छन् । अब ऊर्जामा आधारित उद्योग स्थापना गर्न सकिनेछ । त्यस्तै, लगानीकर्तालाई त्यहाँ पुऱ्याएर विभिन्न प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्न सहयोग पुग्ने भएको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७२/५/२३

नेपालको जलविद्युत्मा विदेशी लगानी

प्राडा कमलराज ढुङ्गेल

विशेष गरेर दोस्रो महायुद्धपश्चात् संसारका विकासोन्मुख मुलुकहरूको आर्थिक विकासका निमित्त विदेशी लगानीले वित्तीय आवश्यकताको परिपूर्ति गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दै आएको छ । दोस्रो महायुद्ध कालमा क्षतविक्षत भएको यूरोपेली आर्थिक प्रणालीको पुनर्निर्माणका निमित्त विदेशी सहयोगको अवधारणाको प्रारूप सर्वप्रथम तयार पारिएको थियो, जसले दोस्रो महायुद्धमा क्षतविक्षत भएका यूरोपको पूर्वाधारहरूको पुनर्निर्माण कार्य सफलतापूर्वक पूरा पनि गरेको थियो । अर्थात् दोस्रो महायुद्धकालमा क्षतविक्षत भएका पूर्वाधारको पुनर्निर्माणमा वैदेशिक सहायताले महत्वपूर्ण भूमिका निभाएको थियो । तर, समयको गतिसँगै क्षतविक्षत पूर्वाधारको वैदेशिक सहायताले पुनर्निर्माण गरी सडक, पुल, विद्युत्, धावनमार्ग आदिको नयाँ निर्माण हुन थाल्यो । वैदेशिक सहायताको यो प्रवाह विशेष गरी विकासोन्मुख मुलुकहरूमा भयो ।

नेपालमा वैदेशिक सहायताको थालनी

बीसौं शताब्दीको मध्यबाट नेपालमा वैदेशिक सहायताको प्रवाह हुन थाल्यो । वास्तवमा भन्ने हो भने सन् १९५२ मा कोलम्बो प्लानको सदस्यराष्ट्र बनेपछि नेपालमा वैदेशिक सहायताको शुरु भएको हो भन्न सकिन्छ । त्यसताका प्राप्त वैदेशिक सहायताको प्रमुख अंश कृषि, सडक, जलविद्युत् विकासमा प्रयोग भएको थियो भने बाँकी भाग उद्योग, सञ्चार, शिक्षा र स्वास्थ्यको विकासमा भएको थियो । त्यसताका नेपाललाई वैदेशिक सहायता प्रदान गर्ने मुलुकहरूमा भारत र अमेरिका अग्रपङ्क्तिमा रहेका थिए । चीन, रूस, स्वीट्जरल्याण्ड, अष्ट्रेलिया र न्यूजील्याण्ड आदि देशले पनि नेपालको विकासमा हातेमालो गरेका थिए । कोलम्बो प्लानअन्तर्गत प्रदान गरिने छात्रवृत्तिमा नेपालका धेरै विद्यार्थीले संसारका विभिन्न मुलुकमा अध्ययन गरी प्राविधिक र सामान्य शिक्षा प्राप्त गरेका थिए ।

जलविद्युत्मा वैदेशिक सहायता

नेपालको पहिलो फर्पिङ जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण ब्रिटिश सहयोगमा सन् १९११ मा सम्पन्न भएको थियो । जलविद्युत्को क्षेत्रमा वैदेशिक सहायताको थालनी यही आयोजनाको निर्माणसँगै शुरु भएको हो । समयको गतिसँगै नेपालमा जलविद्युत्को विकासले पनि वामे सर्न शुरु गर्‍यो । सन् १९५६ मा नेपालको प्रथम योजनाको शुरु भयो । यो योजना शुरुसँगै जलविद्युत् विकासले पनि आफ्नो विकास यात्रा शुरु गरेको देख्न सकिन्छ । त्यस अवधिदेखि हालसम्म निर्माण भएका र निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाहरूलाई वैदेशिक सहायताको हिसाबले विभिन्न समूहमा विभाजित गर्न सकिन्छ ।

पहिलो समूह

पहिलो समूहमा वैदेशिक अनुदान सहयोगद्वारा निर्माण भएका जलविद्युत् आयोजनाहरू पर्छन् । यी आयोजना दाताराष्ट्रकै प्रत्यक्ष लगानीमा (आर्थिक र प्राविधिक) निर्माण भएका हुन् । पार्दी, त्रिशूली, देवीघाट क्रमशः १, २१ र १४ दशमलव १ मेगावाट विद्युत् उत्पादन क्षमता भएका जलविद्युत् आयोजनाहरू हुन्, जसको निर्माण भारत सरकारको सहयोग (अनुदान) मा विभिन्न समयमा निर्माण भएका थिए । सुनकोशी र सेती क्रमशः १० दशमलव ५ मेगावाट र १ दशमलव ५ मेगावाट विद्युत् उत्पादन क्षमता भएका जलविद्युत् आयोजनाहरू चीन सरकारको सहयोग (अनुदान)मा विभिन्न समयमा निर्माण भएका हुन् । २ दशमलव ४ मेगावाट विद्युत् उत्पादन क्षमता भएको पनौती जलविद्युत् आयोजना पूर्वसोभियत सङ्घको आर्थिक र प्राविधिक अनुदान सहयोगमा निर्माण भएको थियो । यी जलविद्युत् आयोजना शीत युद्धकालका उपज थिए । अर्थात् नेपालका लागि शीत युद्धकाल वरदानकै रूपमा रहेको थियो । उल्लिखित जलविद्युत् आयोजनाहरूको निर्माण अनुदान सहायताद्वारा भएको तथ्य नै यसको ज्वलन्त प्रमाण हो ।

दोस्रो समूह

सन् १९७० को दशकदेखि नेपालको जलविद्युत् विकासका निमित्त अनुदान सहायता क्रमशः ऋण सहायतामा रूपान्तरित हुन थाल्यो । बहुपक्षीय सहायताले द्विपक्षीय सहायतालाई प्रतिस्थापन गर्न लाग्यो । यस अवधिपश्चात् निर्माण भएका जलविद्युत् आयोजनाहरू दोस्रो समूहमा पर्छन् । कुलेखानी (९२ मेगावाट), मस्याङ्दी (६० मेगावाट), कालीगण्डकी ए (१४४ मेगावाट), मध्यमस्याङ्दी (७० मेगावाट) जलविद्युत् आयोजनाहरू द्विपक्षीय सम्झौताअन्तर्गत ऋण सहयोगमा निर्माण भएका थिए । कुलेखानी जलाशय जलविद्युत् आयोजना विश्व बैङ्क, जापान र कुबेतको ऋण सहयोगमा निर्माण भएको थियो । मस्याङ्दी र मध्यमस्याङ्दी जलविद्युत् आयोजनाहरू जर्मनीको ऋण सहयोगमा निर्माण भएका थिए । एशियाली विकास बैङ्क, जापान र विश्व बैङ्कको ऋण सहयोगमा कालीगण्डकी-ए को निर्माण भएको थियो । यस समूहअन्तर्गत केही जलविद्युत् आयोजना निर्माणाधीन अवस्थामा छन् । चीनको ऋण सहयोगमा माथिल्लो त्रिशूली-३ ए (६० मेगावाट) र माथिल्लो मस्याङ्दी (५० मेगावाट) जलविद्युत् आयोजनाहरू निर्माणाधीन अवस्थामा छन् भने कोरियाको ऋण सहयोगमा बन्न लागेको चमेलिया (३० मेगावाट) जलविद्युत् आयोजना निर्माण भइरहेको छ ।

तेस्रो समूह

तेस्रो समूहमा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीबाट निर्माण भइसकेका र निर्माण शुरु हुन लागेका जलविद्युत् आयोजनाहरू पर्छन् । भोटेकोशी (३६ मेगावाट) जलविद्युत् आयोजना अमेरिकाको प्रत्यक्ष लगानीमा निर्माण भएको थियो भने खिम्ती (६० मेगावाट) जलविद्युत् आयोजना नर्वेको सहयोगमा निर्माण भएको थियो । यस समूहअन्तर्गत केही ठूला जलविद्युत् आयोजनाहरू निर्माणको पहिलो चरणमा रहेका छन् ।

बहुचर्चित दुई ठूला माथिल्लो कर्णाली (९०० मेगावाट) र अरूण तेस्रो (९०० मेगावाट) जलविद्युत् आयोजनाहरू क्रमशः भारतीय निजी कम्पनीहरू जीएमआर र सतलजले निर्माण कार्य शुरू गरेका छन् भने अर्को बहुचर्चित पश्चिम सेती जलाशय (७५० मेगावाट) जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण चीनले गर्ने भएको छ ।

चौथो समूह

घरेलु निजीक्षेत्र र बाह्य क्षेत्रको सहयोगमा निर्माण भएका र निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका जलविद्युत् आयोजनाहरू चौथो समूहमा रहेका छन् । झिमरुक (१२ मेगावाट) जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण घरेलु निजीक्षेत्रको बुटवल पावर कम्पनीले गरेको थियो । यसमा घरेलु र बाह्य दुवै स्रोतको परिचालन भएको थियो । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको अगुवाइमा आन्तरिक स्रोत परिचालन गरी चिलिमे (२२२ मेगावाट) जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण भएको थियो । यस समूहअन्तर्गत निजीक्षेत्रले आन्तरिक र बाह्य दुवै क्षेत्रको स्रोत परिचालन गरी केही साना जलविद्युत् आयोजनाहरूको निर्माण गरिसकेको छ । नेपालको आन्तरिक स्रोत परिचालन गरी निर्माण हुन लागेको माथिल्लो तामाकोशीको (४५६ मेगावाट) निर्माण सम्पन्न हुने सँघारमा छ । त्यस्तै गरेर एनआरएनको अगुवाइमा निजीक्षेत्रको स्रोत परिचालन गरी माइखोला (२० मेगावाट) जलविद्युत् आयोजना निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको छ । नेपालमा विद्यमान जलविद्युत् आयोजनाहरूको निर्माण स्रोतको विश्लेषणबाट के देखिन्छ भने जलविद्युत्को विकास विदेशी लगानीमा नै निर्भर हुँदै आएको छ । नेपालको दुब्लो आर्थिक गतिविधिले के सङ्केत गर्छ भने आउँदा दिनहरूमा पनि नेपालका ठूला जलविद्युत् आयोजनाहरूको विकास विदेशी लगानीमा निर्भर रहनेछ ।

लेखक अर्थशास्त्री हुन् ।

श्रोत: राजधानी, २०७२/५/२३

जलविद्युत् विकास कम्पनीले २ अर्बको साधारण सेयर जारी गर्ने

शिव सत्याल

जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनीले दसैंअगाडि नै २ अर्ब रुपैयाँबराबरको साधारण सेयर सर्वसाधारणमा जारी गर्ने भएको छ । सेयर सार्वजनिक गर्नका लागि सबै प्रक्रिया पूरा भएकाले धितोपत्र बोर्डबाट अनुमति पाएलगत्तै सेयर सार्वजनिक गर्ने तयारी कम्पनीले गरेको हो ।

कम्पनीले प्रतिकित्ता सय रुपैयाँ दरका २ अर्ब रुपैयाँबराबरका साधारण सेयर सार्वजनिक गर्नको लागि गत २५ पुसमा धितोपत्र बोर्डमा स्वीकृतिका लागि निवेदन दिएको थियो । त्यसबिचमा कम्पनीको सञ्चालक समिति परिवर्तन भएको र क्रेडिट रेटिङ पनि नगराएको कारण बोर्डले दुवै कुरा पूरा गरेर ल्याउन निर्देशन दिएको कारण केही ढिलाइ भएको थियो ।

कम्पनीलाई गत २२ माघमा त्यस्तो विषयमा सुधार गरेर ल्याउन निर्देशन दिइएको बोर्डका कार्यकारी निर्देशक निरज गिरीले जानकारी दिए । कम्पनीले बुधबार सुधारसहितको निवेदन पुन दिएको छ । बुधबार बोर्डमा दिएको निवेदनमा प्रबन्ध पत्र नियमावलीमा सुधार गर्नुपर्ने विषय सुधार गरिएको गराइएको कम्पनीले जानकारी दिएको छ ।

‘बोर्डले सुधार गर्नु भनेका विषयमा सुधार गरेर बुधबार पुनः निवेदन दर्ता गरिएको छ, उहाँहरूले दसैंअगाडि नै साधारण सेयर सार्वजनिक गरिसक्ने तयारी गरेका छौं भन्नुभएकाले अब हामी चाँडै नै स्वीकृति दिन्छौं,’ कार्यकारी निर्देशक गिरीले राजधानीसँग भने । बोर्डले अबको केही दिनभित्रै मै साधारण सेयर सार्वजनिक गर्ने गरी स्वीकृति दिने तयारी गरेको छ ।

साधारण सेयर सार्वजनिक गर्नको लागि आवश्यक सबै तयारी पूरा गरिएकाले बोर्डबाट स्वीकृति पाएलगत्तै सेयर सार्वजनिक गर्ने तयारी गरिएको कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत दीपक रौनियारले जानकारी दिए । बोर्डले भदौ मसान्तसम्ममा सेयर सार्वजनिक गर्ने स्वीकृति दिए दसैंअगाडि नै सेयर सार्वजनिक गर्न सकिने उनको भनाइ छ ।

‘सेयर सार्वजनिक गर्नका लागि आवश्यक सबै तयारी पूरा भएको छ, धेरै समय कुनै नसकिने अवस्था भएकाले नियामक निकायबाट स्वीकृति पाउना साथ सार्वजनिक गर्छौं,’ प्रमुख कार्यकारी अधिकृत रौनियारले राजधानीसँग भने । चाँडोभन्दा चाँडो सेयर सार्वजनिक गर्ने तयारी कम्पनीले गरेको छ ।

कम्पनीले सेयर बिक्री प्रबन्धकमा नागरिक लगानी कोषलाई यसअघि नै नियुक्त गरिसकेको छ । बोर्डले दिएको निर्देशनअनुसार क्रेडिट रेटिङको काम भने पूरा नभएको प्रमुख कार्यकारी अधिकृत रौनियारले बताए । रेटिङको कार्य अबको केही दिनभित्रै मै सकिने बताइएको छ ।

श्रोत: काब्लिपुर, २०७२/५/२४

काबेली करिडोर नबन्दा सानिमा संकटमा

- [लोकमणि राई](#), झापा

काबेली करिडोर प्रसारण लाइनको १ र २ नम्बरको टावरमा तार नटाँगिदा २२ मेगावाटको माई जलविद्युत् आयोजना संकटमा परेको छ। सानिमा हाइड्रो लिमिटेडले निर्माण गरेको उक्त आयोजनाबाट गत असारयता १८ मेगावाट विद्युत् खेर गइरहेको छ।

माई जलविद्युत् आयोजनाका आवासीय इन्जिनियर भोजराज पौडेलले असारयता दैनिक १८ मेगावाट विद्युत् पठाउन नसकेर खेर गइरहेको बताए। 'सबै गरी दैनिक २० लाख रुपैयाँ घाटा भइरहेको छ,' उनले भने। उक्त आयोजना गत फागुन १४ देखि सञ्चालनमा आएको हो।

नदीको बहावमा आधारित आयोजनाले हिँउदका बेला करिब ८ मेगावाट मात्र विद्युत् उत्पादन गर्ने भए पनि वर्षाका बेला २२ मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्छ। सानिमाले विद्युत् प्राधिकरणले बेलैमा प्रसारण लाइन नबनाइदिँदा निजी क्षेत्रका प्रवृद्धकलाई समस्या भएको गुनासो गरेको छ। यो आयोजनाको लागत करिब ३ अर्ब २९ करोड रुपैयाँ छ।

प्राधिकरणले भने जग्गाधनीसँगको मुआब्जा विवादका कारण १ र २ नम्बर टावरमा तार टाँग्न ढिलाइ भएको जनाएको छ। 'जग्गाधनीसँगको छलफल सकारात्मक दिशातर्फ अघि बढे पनि तार टाँग्ने वातावरण बनेन,' प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक मुकेशराज काफ्लेले भने। जग्गाधनी र प्राधिकरणबीच मंगलबार दिउँसो वार्ता भएको थियो। करिब २ बजेतिर जग्गाधनीले तार टाँग्ने अनुमति दिए पनि साँझ फोन गरेर पुनः तार नटाँग्न भनेपछि बनिसकेको वातावरण फेरि अन्योल बनेको छ।

१ र २ नम्बरको टावरको तारमुनि पर्ने जग्गाका एकजना धनी युवा संघका उपाध्यक्ष गोविन्द थापा हुन्। उनले आफ्नो जग्गामाथि तार टाँग्न प्राधिकरणलाई नरोकेको बताए।

'आजै टाँगे पनि भयो, भोलि टाँगे पनि हुन्छ,' उनले भने, 'हामीले तार टाँग्न रोकेका छैनौं। हामी विकास विरोधी होइँदैनौं। मुलुक अँध्यारोमा रहनु हुन्न।' तर, उनले प्राधिकरणले टावरको डिजाइन परिवर्तन गरी आफ्नो जग्गामाथि तार टाँग्नपर्ने अवस्था सिर्जना गरेको बताए।

‘खै किन हो उहाँहरू (प्राधिकरण) ले डिजाइन परिवर्तन गरी १ र ३ नम्बरको टावर ५०/६० मिटर पूर्व सारिदिनुभयो,’ उनले भने, ‘त्यसमा हाम्रो जग्गा पर्‍यो।’ उनको समूह नै मिलेर होटल खोल्न कठ्ठाको साढे २३ लाख रुपैयाँमा करिब ६ कठ्ठा जग्गा किनेको बताए। तार टाँगेपछि होटल बनाउन समस्या पर्न सक्ने भन्दै उनले सरकारले दिने जग्गाको मूल्यको १० प्रतिशत रकमप्रति असन्तुष्टि व्यक्त गरे। ‘१० प्रतिशत रकम त कति नै हुन्छ र?’ उनले भने।

उनले मुआब्जाका लागि प्राधिकरणले करिब ५ दिनअघि मात्र कानुनी प्रक्रिया सुरु भएको दाबी पनि गरे। ‘उहाँहरू आफैँ ढिला गर्नुहुन्छ,’ उनले भने, ‘दोष जति हामीलाई आउँछ।’

सानिमाका प्रबन्ध निर्देशक सुवर्णदास श्रेष्ठले वार्ता सकारात्मक दिशामा अघि बढिरहेको बताए। ‘शुक्रबार जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा वार्ता गर्ने तय भएको छ,’ उनले भने, ‘त्यहीँबाट कुरा टुंगिन्छ। उहाँहरू (जग्गाधनी) एकदम पोजिटिभ हुनुहुन्छ।’

उपाध्यक्ष थापाले पनि शुक्रबार तार टाँग्ने विषयमा सहमति हुने बताए। ‘मैले त साथीहरूलाई फोन गरेर आजै टुंग्याइदिनु भनेको थिएँ,’ उनले भने, ‘कानुनी कुरा पनि भएकाले शुक्रबार जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट कुरा टुंगिन्छ।’

१ सय ३२ केभी क्षमताको काबेली करिडोरको कुल लम्बाइ ९० किलोमिटर छ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७२/५/२४

थला परे पश्चिमका ठूला आयोजना

लगातारको बन्द र हडतालले काम ठप्प

सुदूरपश्चिममा निर्माणाधीन ठूला आयोजनाको निर्माणमा निरन्तर अवरोध आइरहेको छ। दार्चुलाको बलाँचस्थित चमेलिया आयोजनाको सुरुङ्ग निर्माण कार्य जेठदेखि रोकिएको छ। कैलालीको रानी जमरा पनि वर्षायाम सकिन लागेको अवस्थामसँगै लगातारको बन्द र हडतालका कारण ठप्प छ।

टीकापुरको हिंसात्मक घटनापछि त्यस क्षेत्रमा परिचलन गरिएको सेना आयोजनाको कार्यालय पसिरमै बसेको छ। कञ्चनपुरको महाकाली सिँचाइ आयोजनाको तेस्रो चरणको काम सुरु भएको छैन।

सुदूरपश्चिमका यी तीन वटै आयोजनाका गतिविधिबारे टीकापुरबाट **गणेश चौधरी**, दार्चुलाका **मनोज बडु** र कञ्चनपुरका **भवानी भट्ट**ले तयार पारेको रिपोर्ट :

राष्ट्रिय गौरवको रानी जमरा र कुलरिया कुलो सिँचाइको काम एक महिनादेखि ठप्प छ। साउन तेस्रो सातादेखि लगातार रूपमा भएको बन्द र हडतालका कारण आयोजनाको काम प्रभावित भएको हो। भदौ पहिलो साता टीकापुर घटना हुनुपूर्वसम्म फाट्टफुट्ट रूपमा काम भइरहेको भए पनि त्यसपछि पूर्ण रूपमा काम बन्द भएको सिँचाइ आयोजना प्रशासनले जनाएको छ। आयोजना कार्यालयमा कोही पनि कर्मचारी छैनन्। टीकापुर क्षेत्रमा सुरक्षाका लागि परिचालन गरिएको नेपाली सेनाको टोली आयोजना कार्यालयको परिसरमा बसेको छ।

सिँचाइ आयोजनाको मुख्य इन्टेक र क्यानलको ठेक्का लिएको मारुसिन कम्पनीले काम प्रभावित भएपछि सिँचाइ कार्यालयमा हर्जानाका लागि निवेदन दर्ता गरेको छ। ठेकेदारले त्यस्तो निवेदन दर्ता गरेको भए पनि पानीका कारण अहिलेको सिजन ठूलो निर्माणको काम हुने नभएकाले ठेकेदार कम्पनीलाई सोहीअनुसार जवाफ दिएर आयोजनाको काम समयमै सक्न लगाउने आयोजना प्रमुख रमेश बस्नेतले बताए।

उनले भने, 'म्याद थपका लागि आधार बनाउन ठेकेदारले त्यस्तो दाबी गर्छन्। पूरै योजनाको काममा खास असर परेको छैन। यो आर्थिक वर्षभित्र करिब ७५ प्रतिशत काम हामी सक्छौं।' यतिबेला लगातार राजमार्ग अवरुद्ध भएका कारण निर्माण सामग्रीको अभाव भएको छ। कर्णाली नदीमा पानी घटदै गएकाले केही दिनमै काम सुरु हुने आयोजना प्रमुख बस्नेतले बताए। निर्माण सामग्रीका लागि सेना र प्रहरीको सहयोग

लिए भए पनि आयोजनालाई आवश्यक पर्ने इन्धन, छड, सिमेन्ट नेपालगन्जबाट लगेर पनि काम अघि बढाउने बस्नेतले बताए।

उनका अनुसार यो वर्ष १ अर्ब ३१ करोड सिँचाइ आयोजनाका लागि बजेट विनियोजन भएको छ। गत वर्ष १ अर्ब ४० करोड बजेट थियो। सरकारको बजेट पूरै खर्च भयो। विश्व बैंकबाट प्राप्त केही रकम भने फ्रिज भएको थियो।

मुख्य इन्टेकको काम सकिए पनि मेन क्यानलको निर्माण कार्य जारी रहेको छ। मुख्य इन्टेकबाट पानी निकास गर्न अझै करिब २ वर्ष लाग्ने आयोजना प्रमुख बस्नेतले बताए। ‘यसपालि पुरानै कुलो मुहानबाट पानी ल्याएर सबै कुलामा पानी पठाएका छौं,’ उनले भने।

मूल इन्टेकबाट प्रतिसेकेन्ड करिब ८० घनमिटर पानी बग्ने उक्त आयोजनाको लागत करिब १३ अर्ब रुपैयाँ रहेको सिँचाइ आयोजनाले जनाएको छ।

चमेलियाको अनिश्चितता कायमै दार्चुलाको शिखर गाविसको बलाँचमा निर्माणाधीन चमेलिया जलविद्युत् आयोजना तोकिएको मिति मार्च २०१६ मा निर्माण सम्पन्न नहुने भएको छ। अहिलेसम्म सुरुङको रोकिएको निर्माण कार्य सुरु हुन नसक्दा आयोजना कहिलेसम्म सम्पन्न हुने निश्चित छैन।

यसअघि सिभिल, इलेक्ट्रो मेकानिकल ठेकेदार, प्राधिकरण र परामर्शदाता सम्मिलित ‘ज्वाइन्ट कोअर्डिनेटेड वर्किङ कमिटी’ ले कुनै बाधा व्यवधान नआए मार्च २०१६ मा निर्माण सम्पन्न गर्ने लक्ष्य लिएको थियो। अहिलेसम्म रोकिएको सुरुङ निर्माणको काम सुरु हुन नसक्दा प्राधिकरणले लिएको पछिल्लो लक्ष्य पूरा नहुने भएको आयोजनाले जनाएको छ।

सिभिल निर्माणको ठेक्का पाएको चिनियाँ कम्पनी चाइना गेजुवा ग्रुप अफ पावर कम्पनी (सीजिजीसी) ले सम्झौताअनुसार विद्युत् प्राधिकरणले समयमा भुक्तानी नगरेको भन्दै जेठदेखि अनिश्चितकालका लागि निर्माण कार्य रोकेको छ। सरकारले ठेकेदारलाई परिचालन गर्न नसक्दा आयोजनाको निर्माण कार्य लम्बिँदै गएको आयोजनाले जनाएको छ। सुरुङबाहेक अन्य आयोजनाका निर्माण कार्य सुचारु छ।

विभिन्न वहानामा अख्तियार अनुसन्धान आयोग, लेखा समिति लगायतले अनियमितता भएको भन्दै छानबिनको नाममा चमेलियाको काम प्रभावित हुँदै आएको आयोजनाका उपप्रबन्धक पुष्पराज जोशीले बताए। ‘आयोजनामा अनियमितता भएको छ भने दोषी पहिचान गरी त्यस्ता व्यक्तिलाई कानूनको दायरामा ल्याउनुपर्छ,’ उनले भने, ‘ठेकेदारलाई भुक्तानी दिएर काम पनि सँगसँगै सुचारु गर्नुपर्छ।’

३ वर्षमा आयोजना तयार हुने रानी जमरा र कुलरिया सिँचाइ आयोजनाले कर्णाली नदीको पुलको तलतिर मूल इन्टेक निर्माण गर्ने, इन्टेकबाट करिब ९ किलोमिटर मूल नहर निर्माण गर्ने, १४ किलोमीटरको नयाँ शाखा नहर निर्माण गर्ने, कृषक सञ्चालित नहर प्रणालीहरूको पुननिर्माण/सुदृढीकरण गर्ने, सिञ्चित क्षेत्र बचाव गर्ने, गाउँले कृषि सडकको सुधार गर्ने जनाएको छ।

पहिलो चरणमा रानी जमरा र कुलरिया कुलोमा व्यवस्थित सिँचाइ सुविधा पुगाउने र दोस्रो चरणमा बलिया गाविसको बलचौर क्षेत्रबाट राजमार्गको माथिबाट नहर निकाली कैलालीका अन्य गाविसमा सिँचाइ सुविधा पुर्याउने लक्ष्य लिएको जनाएको छ। दोस्रो चरणको कामका लागि यो वर्षमा नै टेन्डर गरिसक्ने र आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ सम्म आयोजनाको सबै काम सक्ने लक्ष्य रहेको आयोजना प्रमुख रमेश बस्नेतले बताए।

यो आयोजनाले रानी कुलोबाट ५३ सय हेक्टर, कुलरिया कुलोबाट ४१ सय हेक्टर र जमरा कुलोबाट ४९ सय हेक्टर भूमिमा सिँचाइ सुविधा पुग्नेछ भने राजमार्गको माथिल्लो भागबाट निकालिएको नहरले ६ हजार हेक्टर जमिनमा सिँचाइ सुविधा पुग्ने जनाइएको छ।

सिँचाइ आयोजना सम्पन्न गर्न नेपाल सरकार र विश्व बैंकको लगानी छ। विश्व बैंकले नदी नियन्त्रण, बाटोको स्तर सुधार तथा सहायक नहर निर्माणमा लगानी गर्ने र नेपाल सरकारले मूल इन्टेक तथा मुख्य नहर निर्माणमा लगानी गर्ने आयोजना कार्यालय टीकापुरले जनाएको छ।

रानी जमरा र कुलरिया कुलो सिँचाइ आयोजनाले यी कुलामा बाह्र महिना पानी उपलब्ध हुने र खेतीपातीका लागि देशावर जाने बाध्यता नरहने यहाँका किसानको आशा छ। व्यवस्थित सिँचाइ नभएका कारण यहाँका किसानले प्रत्येक वर्ष करिब ४ महिनासम्म रानी जमरा र कुलरिया कुलाको मुहान खनेर वर्षे धानका लागि सिँचाइको व्यवस्था गर्दै आएका छन्।

८ वर्षमा १२ किलोमिटर पनि पूरा भएन

महाकाली सिँचाइ आयोजना तेस्रो चरणको काम सुरु भएको ८ वर्ष बितिसक्यो। आर्थिक वर्ष २०६४/०६५ देखि ५ वर्षभित्र पहिलो चरणमा

ब्रह्मदेवदेखि सुडा गाविसको मुसेपानीसम्म करिब साढे १२ किलोमिटर नहर निर्माण गरी पानी सञ्चालन गर्ने लक्ष्यका साथ काम सुरु गरिएको थियो।

तर निर्माण सुरु भएको ८ वर्षसम्म पनि पानी सञ्चालन हुनु त पर जाओस् मूल नहर खन्ने कामसम्म पूरा भएको छैन। ५ वर्षमा ३ किलोमिटर मात्रै नहर खनियो। ब्रह्ममदेव खण्डको बाँकी साढे ९ किलोमिटर मूल

नहर खन्ने काम गत आर्थिक वर्षभित्र सक्ने गरी २ वर्षअघि सम्झौता भएको थियो। तर त्यो काम अझै पूरा भएको छैन।

‘हालसम्म ३० प्रतिशत पनि काम भएको छैन,’ आयोजनाका सूचना अधिकृत इन्जिनियर महादेव विष्टले भने, ‘मुआब्जा विवादकै कारण समयमा काम हुन नसकेको हो।’

यस वर्ष महाकाली सिँचाइ आयोजनाको तेस्रो चरणका लागि ७० करोड विनियोजन गरिएको अर्थमन्त्रीले बजेट भाषणमै उल्लेख गरेका छन्। उक्त रकममध्ये ३० करोड पहिलो चरणको मूल नहरको संरचना निर्माणमा खर्च गरिने इन्जिनियर विष्टले बताए।

उनका अनुसार नहरको दुवै छेउमा साइडलेन, पुल निर्माण तथा बाँकी नहर खन्ने लगायतका कार्यहरू गरिनेछन्। बाँकी ४० करोड थप टेन्डर आह्वान गरेर दोधाराचाँदनी वा ब्रह्ममदेव नहरमै खर्च गरिने बताए। उनका अनुसार मुसेपानीदेखि झलारी र झलारीदेखि त्रिभुवन बस्तीसम्म २ चरणमा मूल नहरको सर्भे भइरहेको छ।

बर्सेनि लागत बढ्दै

महाकाली सिँचाइ आयोजना तेस्रो चरण निर्माणका लागि २००१ मा गरिएको प्रारम्भिक सर्भेअनुसार १ सय ५१ किलोमिटर मूल नहर र अन्य शाखाहरू विस्तारका लागि ११ अर्ब खर्च हुने अनुमान गरिएको थियो। त्यसपछि २०११ मा भएको दोस्रो सर्भेमा २२ अर्ब खर्च हुने अनुमान गरिएको छ।

आयोजना सम्पन्न भएपछि कञ्चनपुरको उत्तरी क्षेत्रमा रहेको चुरेफेदी हुँदै कैलालीको मालाखेती तथा कञ्चनपुरको बेलौरी र पुनर्वाससम्म ३३ हजार ५ सय २० हेक्टर क्षेत्रफलमा सिँचाइ सुविधा पुग्नेछ। २०११ को सर्भेअनुसार नहर निर्माणका लागि डेढ हजार हेक्टर जमिन अधिग्रहण गर्नुपर्नेछ। जुन आयोजनाका लागि ठूलो चुनौतीको विषय हो।

यस कथामा थप

पश्चिम सेतीको प्राविधिक अध्ययन प्रभावित

डोटी- पश्चिम सेती जलविद्युत् आयोजनाको अध्ययन टोलीका लागि ठेकेदारले समयमै फिल्ड कार्यालयको भवन (क्याम्प) बनाउन नसक्दा अध्ययन कार्य प्रभावित भएको छ।

१२ कोठाको क्याम्प अगस्त महिनाको अन्तसम्ममा बनाइसक्नुपर्ने भए पनि ठेकेदार कम्पनी पीएस कन्स्ट्रक्सनले बनाउन सकेको छैन। अध्ययनका लागि फिल्ड कार्यालयको भवन डोटीको लामीखाल

गाविस तलारामा निर्माणाधीन छ। प्राविधिकहरूको आवासीय व्यवस्था हुने गरी कार्यालय बनाउन लागिएको हो।

तलारामा खाने बस्ने व्यवस्था नहुँदा चिनियाँ कम्पनी श्री गर्जेजको टोली अढाइ महिनादेखि सुदूरपश्चिमको क्षेत्रीय सदरमुकाम दिपायलस्थित होटलमा बस्दै आएको छ।

अध्ययनका लागि आए पनि प्राविधिकहरूको टोली होटल वर्षामा बस्न बाध्य छ। क्याम्प (फिल्ड कार्यालय) नबनेकाले होटलमै बसिरहेका छौं,' प्राविधिक टोलीका एक सदस्यले भने, 'क्याम्प बनाइसक्ने बित्तिकै गाउँमै गएर अध्ययनको काम थालिहाल्छौं।'

अढाइ महिनादेखि ७ सदस्यीय टोली डोटीमै बस्दै आएको छ। अध्ययनका लागि कम्पनीको तीन सदस्यीय थप टोली सोमबार दिपायल आएको छ। सो टोली पनि दिपायलकै होटलमा बसेको छ। चार जनाको अर्को टोली डडेल्धुरामा आएर बसेको छ।

मंगलबार सो टोलीले प्रमुख जिल्ला अधिकारी मनोहरप्रसाद खनालसँग भेटघाट गरेको छ। प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई काम सुरु गर्नु भनेर जानकारी दिएका छन्। सो टोलीले प्रमुख जिल्ला अधिकारीसँग सुरक्षाबारे चासो राख्दै क्याम्प निर्माण सकिने बित्तिकै अध्ययन थाल्नेबारे मौखिक जानकारी दिएको प्रमुख जिल्ला अधिकारी खनालले बताए।

प्रमुख जिल्ला अधिकारीसँग भने ठेकेदार कम्पनी पीएस कन्सट्रक्सनका सञ्चालक प्रेमशंकर भट्टले सेप्टेम्बर २५ भित्र काम सम्पन्न गरिसक्ने प्रतिबद्धता गरेका छन्। उनले तराईको बन्द हडतालका कारण निर्माण सामग्री आयात गर्न नसक्दा काम प्रभावित भएको जानकारी दिएका थिए।

७ सय ५० मेगावाट क्षमताको पश्चिम सेती जलविद्युत् आयोजना निर्माणका लागि चिनियाँ कम्पनी श्री गर्जेजले आयोजनाको प्राविधिक तथा आर्थिक अध्ययन तीव्र पार्ने भएको छ। आयोजना स्थलको भौगर्भिक अध्ययन पनि गर्ने लगानी बोर्डले जनाएको छ। टोलीले आयोजनाले प्रभावित गर्ने सुदूरपश्चिमका डोटी, बैतडी, बझाङ र डडेल्धुराको भूभागमा रहेर प्राविधिक तथा भौगर्भिकलगायत विषयमा अध्ययन गर्न खोजिरहेको छ।

श्री गर्जेजले तयार गर्ने रिपोर्टमा आयोजनाले प्रभावित गर्ने क्षेत्र, लागत र अन्य धेरै प्राविधिक पक्ष संलग्न हुनेछन्। त्यसैका आधारमा आयोजनाको परियोजना विकास सम्झौता (पीडीए) बारे छलफल सुरु हुने बताइएको छ। १ खर्ब ५० अर्ब रुपैयाँ लागत अनुमान गरिएको पश्चिम सेती जलविद्युत् परियोजनामा कुल लगानीको ७५ प्रतिशत श्री गर्जेज र बाँकी २५ प्रतिशत नेपाल सरकारले जुटाउने सहमति भएको छ।

श्रोत: कारोबार, २०७२/१/२४

माथिल्लो कर्णालीको पुनःस्थापना कार्ययोजना

तयार

प्रवर्द्धक भारतको जीएमआर इनर्जी लिमिटेडले माथिल्लो कर्णाली आयोजनाबाट प्रभावितलाई पुनःस्थापना र पुनर्बास कार्ययोजना तयार गरेको छ ।

जीएमआरले यसै महिनाको अन्त्यतिर पुनर्बास योजना सार्वजनिक गर्दैछ । पुनर्बास योजना तयारपछि मात्र बैंक तथा वित्तीय संस्थाले लगानी गर्नेछ । कार्ययोजनामा पुनर्बास कसरी गर्ने, जग्गाको मुआब्जा, रुख काट्ने, कति जनसंख्यालाई पुनःस्थापना गर्नेलगायत विस्तृत कार्ययोजना रहनेछ । पुनर्बास योजनालाई लगानी बोर्डको सहकार्यमा छलफलमा ल्याइने भएको छ । कार्ययोजनाअनुसार जीएमआरले पुनर्बास र पुनःस्थापनाको काम अघि बढाउनेछ । आयोजना प्रभावित क्षेत्रका सभासदसँग छलफल गर्ने तयारी लगानी बोर्डको छ ।

उसले कुल लागतको १ प्रतिशत रकम पुनःस्थापना, पुनर्बास, वातावरण र सामाजिक प्रभाव समधानमा खर्च गर्नेछ । कार्ययोजनाअनुसार आयोजनाबाट २३९ घरधुरी प्रभावित क्षेत्रका रहेकोमा ५६ घरधुरीलाई पुनःस्थापना गर्नुपर्ने देखिएको छ । आयोजनाबाट अछामका ३ दैलेखका ५ र सुर्खेतका ३ गाविस प्रभावित हुनेछन् । आयोजना बनाउन २३५ हेक्टर जमिन सार्वजनिक र ४६ हेक्टर जमिन निजी प्रयोग गर्नु पर्नेछ । सन् २०१६ को सेप्टेम्बरसम्म लगानी जुटाउने लगानी बोर्ड र जीएमआरबीचको आयोजना विकास सम्झौता (पीडीए) मा उल्लेख छ । गत कार्तिकमा बोर्ड र जीएमआरबीच पीडीएमा हस्ताक्षर भएको थियो । जीएमआरले आयोजनालाई साझेदार खोजिरहेको छ । पछिल्लो समय आर्थिक अवस्था कमजोर भएपछि उसले माथिल्लो कर्णालीमा साझेदार भित्र्याउने तयारी गरेको हो । पहिलो चरणमा जीएमआरले अमेरिकाको मोर्गान स्टनल्ली र इलेक्ट्रिसिटी डे फ्रान्ससँग छलफल गरिरहेको छ ।

९०० मेगावाटको आयोजना बनाउन १ खर्ब १६ अर्ब रुपैयाँ पर्ने जीएमआरले तयार गरेको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) ले देखाएको छ । जीएमआरले आगामी वर्ष लगानी जुटाई सन् ०२१ मा विद्युत् उत्पादन सुरु गरी ०४६ मा सरकारलाई आयोजना हस्तान्तरण गर्ने योजना तय गरेको छ । आयोजना निर्माणका लागि नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र जीएमआरले जीएमआर अपरकर्णाली हाइड्रोपावर लिमिटेड कम्पनी स्थापना गरिसकेका छन् । भारत निकासीका लागि आयोजना निर्माण हुन लागेको हो । निःशुल्क बिजुली र निःशुल्क सेयर बढी दिने प्रस्ताव गरेपछि जीएमआरले माथिल्लो कर्णाली आयोजना पाएको हो ।

सन् २००८ मा सरकारसँग गरेको समझदारीपत्र (एमओयू) मा बिना दाइत्व २७ प्रतिशत निःशुल्क सेयर र १२ प्रतिशत अर्थात १०८ मेगावाट निःशुल्क बिजुली दिने उल्लेख छ । २५ वर्षको अवधिमा नेपालले ४ खर्ब ३१ अर्ब रुपैयाँ आर्थिक लाभ पाउने छ । जसअनुसार लाभशुभाट १ खर्ब ३७ अर्ब, रोयल्टीबाट १ खर्ब १६ अर्ब, आयकरबाट ८४ अर्ब रुपैयाँ र निःशुल्क बिजुलीबाट ८१ अर्ब, मूल्यअभिवृद्धि कर (भ्याट) बाट ९ अर्ब र भन्सार शुल्क १ अर्ब ३० करोड रुपैयाँ पाउने अनुमान छ ।

विस. २०८० सम्म निर्माण सम्पन्न भएमा माथिल्लो कर्णालीले १० वर्ष पुरै र ५ वर्ष आधा कर छुट पाउने छ । साढे ४ अर्ब रुपैयाँ सरकारले अनुदान दिनेछ ।

यस्तै सतलज जलविद्युत् निगम लिमिटेड पनि अरुण तेस्रो आयोजनाको पुनर्बास कार्ययोजना तयारीमा लागेको छ ।

श्रोत: नेपाल समाचार पत्र, २०७२/९/२४

तल्लो मोदीखोलाको सुरुङ्ग निर्माण पचास प्रतिशत भन्दा बढी सम्पन्न

दुर्गाप्रसाद शर्मा

पर्वत

पर्वत जिल्लामा निजी क्षेत्रले निर्माण गरिरहेको २० मेघावाट क्षमताको तल्लो मोदीखोला जलबिद्युत आयोजनाको सुरुङ्ग निर्माण कार्य ५० प्रतिशत भन्दा बढी सकिएको छ ।

निजी क्षेत्रको मनाङ्ग टेड लिंकले निर्माण गरिरहेको तल्लो मोदीखोला जलबिद्युत आयोजनाको ४ किलोमिटर लामो मुख्य सुरुङ्ग मार्गको ५७ प्रतिशत भन्दा बढी काम सकिएको छ भने आयोजनाको हाल सम्म ४० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ ।

आयोजनाले दिएको जानकारी अनुसार ६ भागमा बाँडेर मुख्य सुरुङ्ग खन्ने काम भैरहेको छ । दुई वटा अडिटबाट चारतिर तथा इनलेट र आउटलेटबाट निर्माण अघि बढाइएको छ । मुख्य सुरुङ्गको चार हजार २४ मिटर मध्ये अहिले सम्म २ हजार ३ सय १० मिटर खनिसकिएको छ । आउटलेट र अडिट २ को बिचको भाग सबै सकिएको छ। फेज ५ को १०० मिटर तथा फेज ६ को ४ सय २४ मिटर पुरा गरि जोडिएको छ ।

‘फेज ५ र ६ जोडेर ब्रेक थु गरिसकेका छौं’ आयोजना प्रमुख पवनकुमार यादबले भन्नुभयो ‘सुरुङ्ग निर्माणको कार्य द्रुत गतिमा अघि बढ्छ’ अहिले सम्म फेज ४ को ७ सय ८७ मिटर मध्ये ४ सय २७ मिटर पुरा भएको भने फेज १ को ७ सय ९५ दशमलब ७ मिटर मध्ये ४ सय ७ मिटर खनिएको छ । कम्जोर भूभाग भएकाले फेज २ र ३ मा भने सोचे अनुसार काम हुन सकेको छैन ।

अहिले सम्म फेज २ को ६ सय दशमलब ३ मध्ये ५४ तथा फेज ३ को ५ सय ९ दशमलब ३ मिटर मध्ये जम्मा ९८ मिटर मात्रै सुरुङ्ग खनिएको छ । उक्त स्थानमा ठुलो मात्रामा कमेरे माटोको सतह भएकाले सुरुङ्ग निर्माण कार्य ढिलो र खर्चिलो भएको आयोजनाले जनाएको छ। यस अघि १ सय २२ मिटर र १ सय ८१ मिटर लामो दुई वटा सहायक सुरुङ्ग(अडिट) समेत निर्माण गरेको थियो ।

आयोजनाको इन्टेक र हेडवक्सको काम सकिएको छ भने टेलरेस, वयरको काम ७९ प्रतिशत काम सकिएको छ भने डिसेन्डरको पनि ६० प्रतिशत भन्दा बढी काम सकिएको छ। बिद्युतगृहको काम शुरु गरिएको छ। समग्रमा आयोजनाको ४० प्रतिशत काम सकिएको छ । आयोजनाले सुरुङ्ग र सिभील निर्माणका लागि गएको फागुन देखि ठेकेदारलाई जिम्मा दिएका कारण कामले गति लिएको छ। ‘अहिलेसम्म आयोजनाको ४० प्रतिशत काम सकिएको छ’ आयोजना प्रमुख पवनकुमार यादबले भन्नुभयो ‘दशैपछि अझै निर्माण कार्यलाई तिब्र बनाउँदै एक बर्ष भित्र काम सम्पन्न लक्ष्य राखेका छौं’

पर्वतको कुस्मा नगरपालिकामा पर्ने चुवा र दुर्लुङ्ग तथा तिलाहार, बाजुड तथा देउपुर गाविसमा निर्माण भैरहेको आयोजनाको निर्माण कार्य २०७३ असोज सम्ममा सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखेको छ । यस अघि २०७२ असोजमा निर्माण सक्ने लक्ष्य राखिए पनि लगानीकर्ता बैंकको खोजी र अन्य बन्द हडताल जस्ता कारण एक बर्ष ढिलाई भएको छ।

करिब ३ अर्ब ५१ करोड को लागतमा निर्माण सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको आयोजनाले २०६८ भदौमा नेपाल बिद्युत प्राधिकरण संग बिद्युत खरिद सम्झौता गरेको थियो भने २०६९ साउन देखि निर्माण कार्य थालेको थियो । यो बिद्युत आयोजनामा आयोजनामा नेपाल सनराइज, ग्रान्ड, सिद्धार्थ, नेपाल क्रेडिट एन्ड कमर्स, कमर्ज एन्ड ट्रस्ट, मेगा र ग्लोबल आईएमई बैंकले लगानी गर्नेछन् । यस्तै एचएन्डबी, कैलाश र एनआइडीसी डेभलपमेन्टले पनि लगानीको सहमति जनाएका छन् । आयोजनामा ७५ प्रतिशत कर्जा र बाँकी २५ प्रतिशत स्वपुंजी लगानी हुनेछ ।

श्रोत: कारोबार, २०१२/१/२४

समयमा पीडीए नहुँदा माथिल्लो मस्याङ्दी-२ अन्योलमा

छविलाल बगाले

लमजुङ, २४ भदौ : लमजुङस्थित ६०० मेगावाट क्षमताको माथिल्लो मस्याङ्दी-२ जलविद्युत आयोजनासँग सरकारले पीडीए (आयोजना विकास सम्झौता) नगरेका कारण यो आयोजना अन्योलमा परेको छ । लामो समयदेखि अनिर्णित बन्दै आएको यो आयोजना निर्माणका लागि सरकारले अनुमति दिने या नदिने भन्ने निष्क्रियता नभएपनि निर्माण पक्षले सामाजिक सेवाका कामलाई भने तीव्रता दिएको छ ।

मनाङको एक र लमजुङका दुई गाविसलाई प्रत्यक्ष प्रभाव पार्नेगरी भारतीय कम्पनी जिएमआरले निर्माण गर्न लागेको ६ सय मेगावाट क्षमताको माथिल्लो मस्याङ्दी-२ आयोजना निर्माण हुने या नहुने भन्ने अझै निष्क्रियता भइसकेको छैन । तत्कालिन एनेकपा माओवादीले राष्ट्रिय स्वाधिनताको मुद्दा उठाउँदै आयोजनाको डीपीआर निर्माणमा अबरोध पुर्याएपनि जिएमआरले उर्जा मन्त्रालयमा डीपीआर बुझाईसकेको छ । डीपीआर बुझाएको चार वर्ष बित्न लाग्दापनि सरकारले पीडीए गर्नमा ढिलाई गरेका कारण आयोजनाको भविष्य अन्योलमा परेको हो ।

आयोजना बन्ने या नबन्ने भन्ने अन्योल रहेपनि जिएमआर कम्पनीले भने प्रभावित क्षेत्रमा सहयोग तथा विकास निर्माणका काम भने अगाडी बढाइरहेको छ । आयोजना निर्माणको जिम्मा आफुले नै पाउनेमा विश्वस्त रहेको जिएमआर कम्पनीले प्रमुख प्रभावित क्षेत्रहरू मनाङको धारापानी, लमजुङको ताघिङ र घेर्मुमा सहयोग गरेको हो । ती गाविसहरूमा शिक्षा, स्वास्थ्य, सामूदायिक विकास र जिविकोपार्जन सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रम र सहयोग गरेको जिएमआर कम्पनीका आयोजना इन्चार्ज डिके सिंहले जानकारी दिए । आयोजनाको अनुसार भारतीय सिएसआर कम्पनी मार्फत प्रभावित क्षेत्रमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको बताइएको छ ।

आयोजना सञ्चालन भएका प्रभावित क्षेत्रमा झण्डै २ अर्ब बराबरको सामूदायिक विकास निर्माणका काम गर्ने यसअघि नै बताइएको थियो । तर, आयोजना सञ्चालन नहुँदा पनि जनतामाझ सम्बन्ध सुधार्न सानातिना सहयोग कार्यक्रम गरिरहेको बताइएको छ । प्रभावित क्षेत्रका विद्यालय, स्वास्थ्यचौकी, सामूदायिक भवन, आमा समूह, युवाक्लब आदिलाई विभिन्न गतिविधिमा सहयोग गरिहेको जिएमआरले जनाएको छ ।

निर्माण कम्पनीले दिएको जानकारी अनुसार आयोजना निर्माण सम्पन्न गर्न ८४ अर्ब ९६ करोड रुपैयाँ लाग्ने छ । काममा कुनै अबरोध नभएमा निर्माण थालेको ५ वर्षमा निर्माणकार्य सम्पन्न हुने आयोजनाले लक्ष्य राखेको छ । मनाङको धारापानी गाविसको तालगाउँमा बाँध बाँधी ११.२ किलोमिटर भूमिगत शुरुडबाट पानी ल्याई लमजुङको ताघिङस्थित स्याँगोमा विद्युतगृह रहेने छ ।

चार वर्ष अघि एकीकृत नेकपा माओवादी निकट तमु राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चाले परियोजनास्थलमा झण्डा गाढेर अबरोध गर्दै आएपनि पछिल्लो समय माओवादी र उसको भातृसंगठन सकरात्मक भएपछि परियोजनाको काम अघि बढ्नेमा निर्माण कम्पनी ढुक्क छ । तर विभाजित नेकपा माओवादीले भने आयोजना निर्माणको विरोध गरिरहेको छ । अहिलेसम्मको अनुमति प्राप्त आयोजनामध्ये नेपालमै तेस्रो ठूलो मानिएको आयोजनाले स्थानीय तहको विकास निर्माण र वातावरणमा एक अर्ब ९१ करोड ६८ लाख ५ हजार १८८ रुपैयाँ रुपैयाँ खर्च गर्ने छ ।

वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन प्रतिवेदनमा आयोजना सञ्चालनका लागि सरकारी जग्गा ६९.१३ हेक्टर र ब्यक्तिगत जग्गा ६७.८७ हेक्टर गरी जम्मा १३७.११ हेक्टर जग्गा अधिग्रहण गरिने उल्लेख गरिएको छ । आयोजनाको काम सुरु भएपछि त्यहाँ झण्डै चार हजार कामदारले काम पाउने भएका छन् ।

आयोजना निर्माणको क्रममा प्राविधिक, कामदार तथा कर्मचारी गरी दैनिक ३ हजार ६२५ जनाले रोजगारी पाउने निर्माण कम्पनीले जानकारी दिएको छ । आयोजनाको बाटो निर्माण, बाँध निर्माण, टनेल, विद्युतगृह, आवास निर्माण लगायतको काममा यतिका कर्मचारी आवश्यक पर्ने कम्पनीले जनाएको छ ।

प्रत्यक्षरूपमा ३ हजार ६ सय २५ जनाले रोजगारी पाउने भएपनि अप्रत्यक्ष रूपमा २० हजार भन्दा बढीको रोजगारीको बाटो खुल्ने अपेक्षा आयोजनाले गरेको छ । आयोजना निर्माणका क्रममा हुने चहलपहलका कारण ब्यापार ब्यबसाय फस्टाउनुका साथै स्थानियस्तरमा कृषि उत्पादनले पनि बजार पाउने भएको छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७२/१/२४

माथिल्लो कर्णालीको पुनःस्थापना कार्ययोजना तयार

प्रवर्द्धक भारतको जीएमआर इनर्जी लिमिटेडले माथिल्लो कर्णाली आयोजनाबाट प्रभावितलाई पुनःस्थापना र पुनर्बास कार्ययोजना तयार गरेको छ ।

जीएमआरले यसै महिनाको अन्त्यतिर पुनर्बास योजना सार्वजनिक गर्दैछ । पुनर्बास योजना तयारपछि मात्र बैंक तथा वित्तीय संस्थाले लगानी गर्नेछ । कार्ययोजनामा पुनर्बास कसरी गर्ने, जग्गाको मुआब्जा, रुख काट्ने, कति जनसंख्यालाई पुनःस्थापना गर्नेलगायत विस्तृत कार्ययोजना रहनेछ । पुनर्बास योजनालाई लगानी बोर्डको सहकार्यमा छलफलमा ल्याइने भएको छ । कार्ययोजनाअनुसार जीएमआरले पुनर्बास र पुनःस्थापनाको काम अघि बढाउनेछ । आयोजना प्रभावित क्षेत्रका सभासदसँग छलफल गर्ने तयारी लगानी बोर्डको छ ।

उसले कुल लागतको १ प्रतिशत रकम पुनःस्थापना, पुनर्बास, वातावरण र सामाजिक प्रभाव समधानमा खर्च गर्नेछ । कार्ययोजनाअनुसार आयोजनाबाट २३९ घरधुरी प्रभावित क्षेत्रका रहेकोमा ५६ घरधुरीलाई पुनःस्थापना गर्नुपर्ने देखिएको छ । आयोजनाबाट अछामका ३ दैलेखका ५ र सुर्खेतका ३ गाविस प्रभावित हुनेछन् । आयोजना बनाउन २३५ हेक्टर जमिन सार्वजनिक र ४६ हेक्टर जमिन निजी प्रयोग गर्नु पर्नेछ । सन् २०१६ को सेप्टेम्बरसम्म लगानी जुटाउने लगानी बोर्ड र जीएमआरबीचको आयोजना विकास सम्झौता (पीडीए) मा उल्लेख छ । गत कार्तिकमा बोर्ड र जीएमआरबीच पीडीएमा हस्ताक्षर भएको थियो । जीएमआरले आयोजनालाई साझेदार खोजिरहेको छ । पछिल्लो समय आर्थिक अवस्था कमजोर भएपछि उसले माथिल्लो कर्णालीमा साझेदार भिँयेउने तयारी गरेको हो । पहिलो चरणमा जीएमआरले अमेरिकाको मोर्गान स्टनल्ली र इलेक्ट्रिसिटी डे फ्रान्ससँग छलफल गरिरहेको छ ।

९०० मेगावाटको आयोजना बनाउन १ खर्ब १६ अर्ब रुपैयाँ पर्ने जीएमआरले तयार गरेको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) ले देखाएको छ । जीएमआरले आगामी वर्ष लगानी जुटाई सन् ०२१ मा विद्युत् उत्पादन सुरु गरी ०४६ मा सरकारलाई आयोजना हस्तान्तरण गर्ने योजना तय गरेको छ । आयोजना निर्माणका लागि नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र जीएमआरले जीएमआर अपरकर्णाली हाइड्रोपावर लिमिटेड कम्पनी स्थापना गरिसकेका छन् । भारत निकासीका लागि आयोजना निर्माण हुन लागेको हो । निःशुल्क बिजुली र निःशुल्क सेयर बढी दिने प्रस्ताव गरेपछि जीएमआरले माथिल्लो कर्णाली आयोजना पाएको हो ।

सन् २००८ मा सरकारसँग गरेको समझदारीपत्र (एमओयू) मा बिना दाइत्व २७ प्रतिशत निःशुल्क सेयर र १२ प्रतिशत अर्थात् १०८ मेगावाट निःशुल्क बिजुली दिने उल्लेख छ । २५ वर्षको अवधिमा नेपालले ४ खर्ब ३१ अर्ब रुपैयाँ आर्थिक लाभ पाउने छ । जसअनुसार लाभशुभाट १ खर्ब ३७ अर्ब, रोयल्टीबाट १ खर्ब १६ अर्ब, आयकरबाट ८४ अर्ब रुपैयाँ र निःशुल्क बिजुलीबाट ८१ अर्ब, मूल्यअभिवृद्धि कर (भ्याट) बाट ९ अर्ब र भन्सार शुल्क १ अर्ब ३० करोड रुपैयाँ पाउने अनुमान छ ।

विस. २०८० सम्म निर्माण सम्पन्न भएमा माथिल्लो कर्णालीले १० वर्ष पुरै र ५ वर्ष आधा कर छुट पाउने छ । साढे ४ अर्ब रुपैयाँ सरकारले अनुदान दिनेछ ।

यस्तै सतलज जलविद्युत् निगम लिमिटेड पनि अरुण तेस्रो आयोजनाको पुनर्बास कार्ययोजना तयारीमा लागेको छ ।

|

श्रोत: राजधानी, २०७२/५/२४

विद्युत् प्राधिकरणका योजनालाई वैदेशिक लगानी २४ अर्ब

भीम गौतम

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाहरूमा मात्र २४ अर्ब १५ करोड ६८ लाख रुपैयाँ बराबरको वैदेशिक लगानी रहेको पाइएको छ । एसियाली विकास बैंक (एडीबी), विश्व बैंक, भारतीय विकास बैंक, कोरिया एक्जिम बैंक, चाइना एक्जिम बैंक, जर्मन युरोपियन बैंक र जाइका जापानको नेपालका निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनामा सो बराबरको विभिन्न योजना तथा कार्यक्रममा लगानी रहेको पाइएको हो । प्राधिकरणले आइखना जलविद्युत् आयोजनाहरूमा ४७ अर्ब तथा सहायक कम्पनीहरूमा १२ अर्ब २९ करोड रुपैयाँ लगानी गरेकोमा त्योमध्ये २४ अर्ब वैदेशिक ऋण र अनुदान हो ।

‘२४ अर्ब रुपैयाँको हाराहारीमा निर्माणाधीन आयोजनाहरूमा विदेशी सहयोग रहेको छ,’ प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक मुकेशराज काइखलेले भने, ‘थोरै अनुदान र धेरै रकम ऋणको रूपमा विद्युत् प्राधिकरणमा वैदेशिक सहयोग गरेका छन् ।’

विद्युत् प्राधिकरणका अनुसार विभिन्न दाताहरूले विद्युत् प्राधिकरणका विभिन्न परियोजनालाई २४ अर्ब १५ करोडमध्ये २२ अर्ब ५४ करोड रुपैयाँ ऋण दिएका छन् भने १ अर्ब ६१ करोड ६८ लाख रुपैयाँ मात्र अनुदानको रूपमा सहयोग गरेका छन् । पछिल्लो समयमा अनुदानभन्दा विदेशी दाताहरूले ऋणलाई महत्व दिन थालेपछि ऋण बढ्दो छ भने अनुदान घट्दो छ ।

सबैभन्दा बढी एडीबीले प्राधिकरणलाई ११ अर्ब ९४ करोड ६५ लाख वैदेशिक सहयोग दिएकोमा त्योमध्ये ३६ करोड १५ लाख अनुदान छ । एडीबीले १३२÷२२०÷४०० केभीको प्रसारण लाइन आयोजनाहरू, प्राधिकरण ग्राहक तथा वितरण सेवाको प्राविधिक आयोजना, तनहुँ जलविद्युत् आयोजना, सौर्य ऊर्जा र जलविद्युत् सुदृढीकरणका लागि सो सहयोग गरेको हो । सौर्य ऊर्जाका लागि मात्र ५ अर्ब २५ करोड रुपैयाँ ऋण दिएको छ ।

त्यसैगरी, विश्व बैंकले ७ अर्ब १७ करोड ४९ लाख रहेकोमा ४७ करोड अनुदान छ । विश्व बैंकले १३२÷२२० केभीका प्रसारण लाइन, प्राधिकरणको संस्थागत सुदृढीकरण, नेपाल-भारत प्रसारण लाइन,

कालीगण्डकी-ए जलविद्युत् आयोजनाको मर्मत तथा निर्माणाधीन अपर अरुण र दूधकोशी जलविद्युत् आयोजनाका लागि सहयोग गरेको छ ।

विश्व बैंकसँगै भारतीय विकास बैंकले प्रसारण लाइन र राहुघाट जलविद्युत् आयोजनाका लागि दुई अर्ब ऋण सहयोग गरेको छ भने अनुदान दिएको छैन । त्यसैगरी, कोरिया एक्जिम बैंकले चमेलिया जलविद्युत् आयोजना र मध्य मस्याङ्दी दिएको ६० करोडमध्ये १० करोड अनुदान छ भने चाइना एक्जिम बैंकले दिएको ऋण सहयोग २ अर्ब २५ करोड ऋण सहयोग गरेको छ । त्यसैगरी, जर्मन युरोपियन बैंकले त्रिशूली-३ बी र चिलिमे जलविद्युत्का लागि ८५ करोड सहयोग गरेको छ ।

कसको कति ऋण र अनुदान सहयोग दाता ऋण अनुदान जम्मा

एडीबी ११ अर्ब ५८ करोड ३६ करोड ११ अर्ब ९४ करोड

विश्व बैंक ६ अर्ब ७० करोड ४७ करोड ७ अर्ब १७ करोड

भारतीय विकास बैंक २ अर्ब ० २ अर्ब

कोरिया एक्जिम बैंक ५० करोड १० करोड ६० करोड

चाइना एक्जिम बैंक २ अर्ब २५ करोड ० २ अर्ब २५ करोड

जर्मन युरोपियन बैंक ७५ करोड १० करोड ८५ करोड

जाइका जापान ० ५८ करोड ५८ करोड

स्रोत ः नेपाल विद्युत् प्राधिकरण

श्रोत: अभियान, २०७२/५/२५

चाकेखोला जलविद्युतको ५ लाख कित्ता शेयर मङ्सिरमा

बिचार/ प्रतिक्रिया- जीवन बस्नेत

गर्ज्याङ् उपत्यका हाइड्रोपावर लिमिटेडले सर्वसाधारणका लागि ५ लाख २२ हजार ६ सय कित्ता शेयर निष्कासन गर्ने भएको छ । रामेछाप जिल्लाको चुचुरे गाविसमा निर्माणाधीन २ दशमलव ८३ मेगावाटको चाकेखोला साना जलविद्युत् आयोजनाका लागि उक्त शेयर निष्कासन गर्न लागिएको हो ।

‘योजनाअनुसार हामी मङ्सिरको शुरूमै शेयर जारी गर्छौं,’ कम्पनीका प्रबन्ध निर्देशक अरुणकुमार सुवेदीले भने । उनका अनुसार शुरूमा स्थानीय र त्यसपछि सर्वसाधारणका लागि निष्कासन गरिनेछ ।

कुल जारी गरिने शेयरमध्ये १ लाख ७४ हजार २ सय कित्ता स्थानीयले प्राप्त गर्नेछन् । कम्पनीले स्थानीयका रूपमा रामेछाप जिल्लाका सबै र दोलखा जिल्लाका जिरी नगरपालिका र श्यामा गाविसलाई राखेको छ । बाँकी ३ लाख ४८ हजार ४ सय कित्ता शेयर भने सर्वसाधारणका लागि छुट्टयाइनेछ । स्थानीय र सर्वसाधारणका लागि निष्कासन गरिने शेयर स्वपूँजीको ३० प्रतिशत हो । निष्कासन गरिने शेयरमध्ये एक तिहाइमा स्थानीयले र दुई तिहाइमा सर्वसाधारणले लगानी गर्न पाउने कानूनी व्यवस्था छ । रू. १७ करोड ४२ लाख स्वपूँजी लगानीमध्ये ७० प्रतिशत (१२ करोड १९ लाख ४० हजार रुपैयाँ) प्रवर्द्धकको रहनेछ ।

आयोजनाको कुल लगानी भने रू. ४७ करोड ९२ लाख रहेको छ । कम्पनीले रू. ३० करोड ५० लाख कर्जा लगानीका लागि नेपाल बैङ्कको नेतृत्वमा प्रभु बैङ्कलगायतसँग गत चैत २६ गते सहवित्तीय कर्जा सम्झौता गरेको थियो । त्यसअनुसार आयोजनामा बैङ्कहरूको कर्जा लगानी कुल पूँजी लगानीको ६३ प्रतिशत रहेको छ ।

कम्पनीले शेयर विक्री प्रबन्धकमा एनआईडीएल क्यापिटल मार्केटलाई नियुक्त गरिसकेको छ । ‘अहिले कानूनी-प्रक्रिया अगाडि बढाइसकेको र ‘आईपीओ रेटिङ’ गर्ने प्रक्रियामा रहेको छ,’ सुवेदीले भने । विक्री प्रबन्धकले नेपाल धितोपत्र बोर्डबाट अनुमति लिएर आउनेबित्तिकै शेयर निष्कासन गर्ने तयारीमा कम्पनी रहेको उनको भनाइ छ ।

अहिलेसम्म आयोजनाको ५० प्रतिशत सिभिल काम सम्पन्न भइसकेको आयोजना बोर्ड निर्देशक तेजबहादुर कार्कीले जानकारी दिए । त्यस्तै, हाइड्रो मेकानिकल र इलेक्ट्रो मेकानिकलसम्बन्धी कामको तयारीको लागि प्रतीपत्र खोल्ने काम सम्पन्न भइसकेको कम्पनीले जानकारी दिएको छ । ‘आउने वैशाख

जेठसम्ममा उत्पादन शुरू गर्नेछौं,' उनले भने । आयोजनामा स्थानीय रूपमा कुनै पनि अवरोध नभएकाले समयमै सम्पन्न हुने अर्का बोर्ड निर्देशक लाक्पा शेर्पाले बताए ।

श्रोत: अभियान, २०७२/५/२५

तल्लो मोदीखोला जलविद्युतको ४० प्रतिशत काम सम्पन्न

पर्वतमा निजी क्षेत्रले निर्माण गरिरहेको २० मेगावाट क्षमताको तल्लो मोदीखोला जलविद्युत् आयोजनाको ४० प्रतिशत काम सकिएको छ । मनाङ ट्रेड लिङ्कले निर्माण गरिरहेको तल्लो मोदीखोला जलविद्युत् आयोजनाको हालसम्म चार किलोमिटर लामो सुरुङको ५७ प्रतिशतभन्दा बढी काम सम्पन्न भएको छ ।

छ भागमा बाँडेर मुख्य सुरुङ खन्ने काम भइरहेको आयोजनाले जनाएको छ । दुईओटा अडिटबाट चारतिर तथा इनलेट र आउटलेटबाट निर्माण अघि बढाइएको छ । मुख्य सुरुङको ४ हजार २४ मिटरमध्ये अहिलेसम्म दुई हजार ३ सय १० मिटर खनिसकिएको छ ।

आउटलेट र अडिट २ को बीचको भाग सबै सकिएको छ । फेज ५ को एकसय मिटर तथा फेज ६ को ४ सय २४ मिटर पुरा गरी जोडिएको छ । ‘फेज ५ र ६ जोडेर ब्रेक थु गरिसकेका छौं’, आयोजना प्रमुख पवनकुमार यादवले भने, ‘सुरुङ निर्माणको कार्य द्रुत गतिमा अघि बढ्छ ।’

अहिलेसम्म फेज ४ को ७ सय ८७ मिटरमध्ये ४ सय २७ मिटर पूरा भएको छ भने फेज एक को ७ सय ९५ दशमलब ७ मिटरमध्ये ४ सय ७ मिटर खनिएको छ । कमजोर भूभाग भएकाले फेज २ र ३ मा भने सोचेअनुसार काम हुन सकेको छैन । अहिलेसम्म फेज २ को ६ सय दशमलब ३ मध्ये ५४ तथा फेज ३ को ५ सय ९ दशमलब ३ मिटरमध्ये जम्मा ९८ मिटर मात्रै सुरुङ खनिएको छ । उक्त स्थानमा ठूलो मात्रामा कमेरो माटोको सतह भएकाले सुरुङ निर्माण कार्य ढिलो र खर्चिलो भएको यादवले बताए ।

यसअघि १ सय २२ मिटर र १ सय ८१ मिटर लामो दुईवटा सहायक सुरुङ (अडिट) समेत निर्माण भइसकेका छन् । इन्टेक र हेडबक्सको काम सकिएको छ भने टेलरेस, वायरको काम ७० प्रतिशत सकिएको छ । डिसेन्डरको पनि ६० प्रतिशतभन्दा बढी काम सकिएको छ ।

विद्युतगृहको काम शुरु गरिएको छ । आयोजनाले सुरुङ र सिभिल निर्माणका लागि गएको फागुनदेखि ठेकेदारलाई जिम्मा दिएका कारण कामले गति लिएको छ । ‘एक वर्षभित्र काम सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखेका छौं’ आयोजना प्रमुख यादवले भने ।

पर्वतको कुस्मा नगरपालिकामा पर्ने चुवा र दुर्लुङ तथा तिलाहार, बाजुङ तथा देउपुर गाविसमा निर्माण भइरहेको आयोजनाको निर्माण कार्य २०७३ असोजसम्ममा सम्पन्न गर्ने लक्ष्य रहेको छ । यसअघि २०७२ असोजमा निर्माण सक्ने लक्ष्य राखिए पनि लगानीकर्ता बैङ्कको खोजी र अन्य बन्द हडताललगायतका कारण एक वर्ष ढिलो भएको हो ।

रु. तीन अर्ब ५१ करोडको लागतमा निर्माण सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको आयोजनाले २०६८ भदौमा नेपाल विद्युत् प्राधिकरणसँग विद्युत् खरिद सम्झौता गरेको थियो । २०६९ साउनदेखि निर्माण कार्य थालेको थियो । आयोजनामा नेपाल सनराइज, ग्रान्ड, सिद्धार्थ, नेपाल क्रेडिट एन्ड कमर्स, कमर्स एन्ड ट्रस्ट, मेगा र ग्लोबल आइएमई बैङ्कले लगानी गर्दै छन् ।

यस्तै एचएन्डबी, कैलाश र एनआइडिसी डेभलपमेन्टले पनि लगानीको सहमति जनाएका छन् । आयोजनामा ७५ प्रतिशत कर्जा र बाँकी २५ प्रतिशत स्वपुँजी लगानी हुनेछ । रासस

श्रोत: गोरखापत्र, २०७२/५/२५

तल्लो मोदीखोलाको सुरुङ निर्माण कार्य जारी

वर्त जिल्लामा निजी क्षेत्रले निर्माण गरिरहेको २० मेगावाट क्षमताको तल्लो मोदीखोला जलविद्युत् आयोजनाको सुरुङ निर्माण कार्य जारी रहेको छ ।

अहिलेसम्म चार किलोमिटर लामो सुरुङको ५७ प्रतिशतभन्दा बढी काम सकिएको छ । मनाङ टेड लिङ्कले निर्माण गरिरहेको तल्लो मोदीखोला जलविद्युत् आयोजनाको हालसम्म ४० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ ।

छ भागमा बाँडेर मुख्य सुरुङ खन्ने काम भइरहेको आयोजनाले जनाएको छ । दुईवटा अडिटबाट चारतिर तथा इनलेट र आउटलेटबाट निर्माण अघि बढाइएको छ । मुख्य सुरुङको चार हजार २४ मिटरमध्ये अहिलेसम्म दुई हजार ३१० मिटर खनिसकिएको छ ।

आउटलेट र अडिट २ को बीचको भाग सबै सकिएको छ । फेज ५ को १०० मिटर तथा फेज ६ को ४२४ मिटर पूरा गरी जोडिएको छ । “फेज ५ र ६ जोडेर ब्रेक थु गरिसकेका छौं,” आयोजना प्रमुख पवनकुमार यादवले भन्नुभयो – “सुरुङ निर्माणको कार्य द्रुत गतिमा अघि बढ्छ ।”

अहिलेसम्म फेज ४ को ७८७ मिटरमध्ये ४२७ मिटर पूरा भएको भने फेज एक को ७९५ दशमलब ७ मिटरमध्ये ४०७ मिटर खनिएको छ । कमजोर भूभाग भएकाले फेज २ र ३ मा भने सोचेअनुसार काम हुन सकेको छैन ।

अहिलेसम्म फेज २ को ६ सय दशमलब ३ मध्ये ५४ तथा फेज ३ को ५ सय ९ दशमलब ३ मिटरमध्ये जम्मा ९८ मिटर मात्रै सुरुङ खनिएको छ । उक्त स्थानमा ठूलो मात्रामा कमेरो माटोको सतह भएकाले सुरुङ निर्माण कार्य ढिलो र खर्चिलो भएको यादवले बताउनुभयो ।

यसअघि १२२ मिटर र १८१ मिटर लामो दुईवटा सहायक सुरुङ ९अडिट० समेत निर्माण भइसकेका छन् । इन्टेक र हेडबक्सको काम सकिएको छ भने टेलरेस, वयरको काम ७० प्रतिशत सकिएको छ । डिसेन्डरको पनि ६० प्रतिशतभन्दा बढी काम सकिएको छ ।

विद्युतगृहको काम सुरु गरिएको छ । आयोजनाले सुरुङ र सिभिल निर्माणका लागि गएको फागुनदेखि ठेकेदारलाई जिम्मा दिएका कारण कामले गति लिएको छ । “एक वर्षभित्र काम सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखेका छौं” आयोजना प्रमुख यादवले भन्नुभयो ।

पर्वतको कुस्मा नगरपालिकामा पर्ने चुवा र दुर्लुङ तथा तिलाहार, बाजुङ तथा देउपुर गाविसमा निर्माण भइरहेको आयोजनाको निर्माण कार्य २०७३ असोजसम्ममा सम्पन्न गर्ने लक्ष्य रहेको छ । यसअघि २०७२ असोजमा निर्माण सक्ने लक्ष्य राखिए पनि लगानीकर्ता बैंकको खोजी र अन्य बन्द हडताललगायतका कारण एक वर्ष ढिलाइ भएको हो ।

करिब रु तीन अर्ब ५१ करोडको लागतमा निर्माण सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको आयोजनाले २०६८ भदौमा नेपाल विद्युत् प्राधिकरणसँग विद्युत् खरिद सम्झौता गरेको थियो । २०६९ साउनदेखि निर्माण कार्य थालेको थियो । आयोजनामा नेपाल सनराइज, ग्रान्ड, सिद्धार्थ, नेपाल क्रेडिट एन्ड कमर्स, कमर्स एन्ड ट्रस्ट, मेगा र ग्लोबल आइएमई बैंकले लगानी गर्दैछन् ।

यस्तै एचएन्डबी, कैलाश र एनआइडिसी डेभलपमेन्टले पनि लगानीको सहमति जनाएका छन् । आयोजनामा ७५ प्रतिशत कर्जा र बाँकी २५ प्रतिशत स्वपुँजी लगानी हुनेछ । रासस

श्रोत: आर्थिक दैनिक, २०७२/५/२५

निजी क्षेत्रलाई मात्र जलविद्युत् निर्माण गर्न दिने हो भने दश वर्षमा पनि लोडसेडिङ हट्दैन

इन्जिनियर संजीव बराल बुढीगंगा जलविद्युत् आयोजनाको आयोजना प्रमुख हुन् । उनले जलस्रोत इन्जिनियरिङमा स्नातकोत्तर गर्नुको साथै व्यवस्थापनमा समेत स्नातकोत्तर (एमबीए) गरेका छन् । जलविद्युत् क्षेत्रमा बुटवल पावर कम्पनी, नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनी, विद्युत् विकास विभाग र ऊर्जा मन्त्रालय समेतको कार्य अनुभव भएका बरालसँग ऊर्जा क्षेत्रका विषयहरूलाई सूक्ष्म ढंगबाट केलाउन सक्ने विज्ञता छ । नेपालमा जलविद्युत्को पर्याप्त सम्भावना हुँदाहुँदै पनि सोचेअनुसारको विकास हुनसकेको छैन । योजनाबद्ध ढंगबाट एकातिर आयोजनाहरू विकास भएका छैनन् भने अर्काेतिर सुरु भएको आयोजनाहरू पनि समयमा सम्पन्न भएका छैनन् । विविध समस्याहरूको अलावा आयोजनाको व्यवस्थापकीय क्षमता पनि एक रहेको छ । युवा जोस, जागर र उत्साहका साथ बुढीगंगा जलविद्युत् आयोजनालाई अगाडि बढाउन लागिपरेका बरालसग उक्त आयोजनालाई तोकिएको लागत र गुणस्तरमा निर्धारित समयभित्र निर्माण सम्पन्न गर्ने मनोबल तथा दृढता देखिन्छ । बुढीगंगा जलविद्युत् आयोजना र ऊर्जा विकाससँग सम्बन्धित रहेर आयोजना प्रमुख बरालसँग **आर्थिक दैनिक**ले गरेको कुराकानी :

नेपालमा जलविद्युत् विकासले किन गति लिनसकेन ?

दुःखका साथ भन्नुपर्छ, यहाँ जलविद्युत्को अपार सम्भावना हुँदाहुँदै पनि जलविद्युत् विकासको सुरुवात नै व्यवस्थित तरिकाले हुनसकेन । सुरुवात नै राम्रोसँग हुन नसकेको कारण जलविद्युत्को विकासले गति लिन नसकेको हो ।

व्यवस्थित तरिकाले विकास सुरु हुन किन सकेन त ?

पहिलो त जलविद्युत् विकास गर्न हाम्रो नीतिगत समस्या नै प्रमुख कारण हो । जलविद्युत् विकास निजी क्षेत्रबाट गर्नुपर्छ भन्ने मान्यताअनुसार यस क्षेत्रमा सरकारी लगानी घटाउँदा, जसले गर्दा मागलाई पुग्ने गरी उत्पादन हुनसकेन । नेपाली जलविद्युत् लगानीकर्ताको प्राविधिक, आर्थिक र अन्य समस्याका कारणले पनि आशातीत उपलब्धि हासिल गर्न सकिएन । जलविद्युत् विकास गर्न निजी क्षेत्रलाई अनुमतिपत्र जारी गरेपश्चात् उनीहरूका विविध समस्याका कारण आयोजना निर्माण गर्नेभन्दा पनि उनीहरू अनुमतिपत्रको किनबेचमा बढी तल्लीन रहने गरेको पाइयो । दोस्रो कुरा नेपालमा जलविद्युत् लगानीको वातावरण बन्नसकेको छैन । राजनीतिक स्थायित्व छैन, नीतिनियमहरू पटक-पटक परिवर्तन हुने गर्दछन्, स्थानीय स्तरमा प्रवर्द्धकलाई सहयोग गर्ने परिपाटी हामीमा छैन । तसर्थ ठूलो लगानी र

लामो समयपश्चात् प्रतिफल आउने यस क्षेत्रमा वैदेशिक लगानीकर्ताहरू ढुक्क भएर लगानी गर्ने वातावरण अझै छैन । साथै उत्पादित विद्युत्को बजारकै अभाव छ । लगानीकर्ताहरूले लगानी गर्दा उचित प्रतिफलको सुनिश्चितता खोज्छन् । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले सबै विद्युत् खरिद नगर्ने, उत्पादित विद्युत् नेपालभित्र खपत नहुने आशंकाले गर्दा लगानीकर्ताहरू यस क्षेत्रमा त्यति उत्साहित हुँदैनन् ।

नेपाल र भारतबीच विद्युत् व्यापार सम्झौता भइसकेको कारण अब बजारको सुनिश्चितता छैन भन्न मिल्छ ?

विद्युत् व्यापार सम्झौता भएको त भर्खर एक वर्ष भयो । अब सम्झौता भएको अर्को महिनादेखि लगानीकर्ताहरू हवारहवारती आउने त होइन नि । नेपाल र भारतबीच १०-१५ वर्ष अगाडि नै विद्युत् व्यापार सम्झौता भएको भए यहाँ लगानीकर्ताहरूको अभाव नै हुने थिएन । बजारको सुनिश्चितता भएपछि व्यवस्थित तरिकाले यसमा लगानी गर्न केही वर्ष लाग्छ । तर अहिले नै हामी विद्युत्को चरम अभावमा छौं । यदि १०/१५ वर्ष अगाडि विद्युत् व्यापार सम्झौता भएको भए हामीले लोडसेडिङ्ग भन्ने के हो अनुभव नै गर्नुपर्ने थिएन । विद्युत् व्यापार सम्झौताले यो अनिश्चितता केही हदसम्म हटाइदिएको छ । तर प्रसारण लाइनहरूको निर्माण द्रुततर ढंगबाट नहुँदा अझै यो वातावरण बनेको छैन ।

जलविद्युत् विकासका लागि अब कसरी अगाडि बढ्नुपर्ला ?

ऊर्जा क्षेत्रको समग्र विकास गर्न नयाँ विद्युत् ऐन र विद्युत् नियमन ऐन तत्काल जारी गर्न जरुरी छ । यी ऐनहरूपश्चात् आवश्यक नीतिगत, संरचनागतको साथै हाम्रो व्यवहारलाई पनि परिवर्तन गर्न जरुरी छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको खण्डीकरण गरी समग्र ऊर्जा क्षेत्रको पुनर्संरचना गर्न आवश्यक छ । नेपाल-भारतबीचको जलविद्युत् विकासको सम्बन्धको विषयमा राजनीतिक रूपमा एकमत निर्माण गर्न जरुरी छ । जलविद्युत्लाई निर्यातयोग्य वस्तुको रूपमा लिन जरुरी छ । नेपाल-भारतबीच भएको विद्युत् व्यापार सम्झौतालाई कार्यान्वयन गर्न आवश्यक नीतिगत सुधार तथा संरचनागत व्यवस्था गर्न आवश्यक छ । विद्युत् व्यापार कम्पनी स्थापना, अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन निर्माण तथा देशभित्रको उच्च क्षमताका प्रसारण लाइनहरू समयमा नै निर्माण गर्न आवश्यक छ ।

यस क्षेत्रमा वैदेशिक लगानीकर्तालाई आकर्षित गर्ने वातावरण बनाउन गर्नेपर्ने काम के-के हुन् ?

सर्वप्रथम त ऐन, नीतिनियमको स्थायित्व हुनुपर्छ । अनुमानयोग्य कानून भएको ठाउँमा मात्र ठूला वैदेशिक लगानी आकर्षित हुन्छन् । त्यसका अलावा देशमा राजनैतिक स्थायित्व हुनुपर्छ । शान्ति सुरक्षाको प्रत्याभूति हुनुपर्छ-यो । प्रक्रियागत झमेलाहरूको अन्त्य गर्नुपर्छ, साथै जलविद्युत् क्षेत्र हाम्रो प्राथमिकताको क्षेत्र भएकोले यस क्षेत्रमा विभिन्न सहूलियत तथा सुविधाहरू दिने व्यवस्था गर्नुपर्दछ । साथै विद्युत् व्यापार सम्झौताको कार्यान्वयन गरेर भारतीय बजार सुनिश्चित गर्न सक्यौं भने यस क्षेत्रमा

वैदेशिक लगानीकर्ता अवश्य आकर्षित हुन्छन् ।

विद्युत् उत्पादनमा विभिन्न मोडलको बारेमा विवाद हुदै आएको छ । तपाईंको विचारमा कस्तो मोडल अपनाउदा हामीले जलविद्युत्को राम्रो विकास गर्न सक्तछौं ?

सबै ठाउँमा एउटै मोडलले काम चल्दैन । सरकार र निजी क्षेत्रले कुन ठाउँमा कुन मोडलबाट काम गर्दा उपयुक्त ठान्छन्, त्यहीअनुसार काम गर्नुपर्छ । जलविद्युत्को विकासमा सरकारी र निजी दुवै क्षेत्रको सक्रिय भूमिका आवश्यक छ । एउटा निष्क्रिय र अर्को सक्रिय हुनुपर्छ भन्ने कुरै आउँदैन । सरकारले कम्पनी, विकास समिति जे-जेबाट काम अगाडि बढाउँदा उपयुक्त हुन्छ, त्यो गर्नुपर्छ । यहाँ कोही विकास समिति बनाउने नहुने र कोही भने कम्पनी बनाउने नहुने पक्षमा छन् । एउटै मात्र हुनुपर्छ भन्ने यी दुवै विचार उपयुक्त छैनन् । दुवैले एकले अर्कोको अस्तित्व स्वीकार गर्नुपर्छ । देशभित्र छरिएका पुँजीलाई जलविद्युत् विकासमा लगाउने गरी नीति (जनताको विद्युत् जनताकै लगानीमा) बनाउन आवश्यक छ । वैदेशिक लगानी बढीभन्दा बढी यस क्षेत्रमा आकर्षित गर्नेगरी वातावरण बनाउनुपर्दछ । वैदेशिक प्रविधि र पुँजीविना यहाँ ठूला जलविद्युत् आयोजनाको विकास गर्न सकिने अवस्था नै छैन । ठूला आयोजना नबनाएसम्म हामीले ठूला उद्योग, कलकारखाना सञ्चालन नै गर्न सक्तैनौं । देशको आर्थिक विकासको मेरुदण्ड नै विद्युत् हो । सन् २०२२ मा नेपाल विकासशील राष्ट्रमा प्रवेश गर्ने नै हो भने अहिलेको विद्युत् उत्पादनलाई तेब्लै वृद्धि गर्नुपर्नेछ । त्यसका लागि वैदेशिक प्रविधि र पुँजी तत्काल आवश्यक छ । यसका लागि राजनीतिक दलहरूको सहयोग प्रमुख रहन्छ ।

जलविद्युत् विकासमा सरकारका विभिन्न निकायबीच पनि समन्वय नहुदा पनि समस्या आएको छ ?

सरकारी निकायबीच नै समन्वय नहुँदा धेरै समस्या आएका छन् । यहाँ जग्गा प्राप्ति, वनसँग सम्बन्धित कार्य, वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृति, भ्याट छुट आदिका समस्या छन् । ऊर्जा विकासमा ऊर्जा, भूमिसुधार, वन, अर्थलगायतका मन्त्रालयबीच जसरी समन्वय हुनुपर्दथ्यो, त्यो अझै पनि हुनसकेको छैन । यी निकायबीच समन्वयको अभाव भएसम्म ऊर्जा विकासमा वैदेशिक लगानी आउँदैन ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरण खण्डीकरण गर्न हुने र नहुनेबीचको विवाद छ । युवा इन्जिनियरको दृष्टिले हेर्दा प्राधिकरण खण्डीकरण आवश्यक छ/छैन ?

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणलाई देशको जलविद्युत् उत्पादन, प्रसारण र विवरणको पूर्ण जिम्मेवारी दिइएको छ । तर आज यी तीनवटै क्षेत्रको विकास सोचेअनुसार हुनसकेको छैन । देशको जलविद्युत्को समग्र विकासको लागि यस संस्थासँग कुनै योजना छैन । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण संरचनागत हिसाबले अत्यन्त ठूलो वा भद्दा भएको छ । करिब १३ हजार कर्मचारी यसमा कार्यरत छन् । व्यवस्थापकीय हिसाबले यो संस्था अत्यन्त कमजोर भएको छ । कुनै पनि आयोजनाहरू समयमा सम्पन्न हुनसकेका

छैनन् । व्यवस्थापकीय कमजोरीको कारण आयोजनाहरुको लागत बढेको बढ्यै छ । आर्थिक हिसाबले थला परेको छ । अझ राजनैतिक हस्तक्षेप र ट्रेड युनियनको दादागिरीले यो संस्था छियाछिया नै परेको छ । यस्तो अव्यवस्थित संस्थालाई विद्युत् खरिदबिक्री गर्ने जिम्मेवारी समेत दिइएको छ । यस्तो अवस्थामा उत्पादन, प्रसारण र वितरणलाई अलग-अलग गरी दुरततर विकासमा लाग्न आवश्यक छ ।

तपाईं बुढीगंगा जलविद्युत् आयोजनाको प्रमुख पनि हुनुहुन्छ । आयोजना कसरी अगाडि बढेको छ ?

बुढीगंगा जलविद्युत् आयोजना सुदूरपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रको अछाम जिल्लामा अवस्थित आयोजना हो । बिहान बेलुका उच्च मागको समयमा उच्च क्षमतामा चलनसक्ने प्रकृतिको आयोजना छ । यो आयोजना विद्युत् विकास विभागमार्फत निर्माण गर्न लागिएको छ ।

यसलाई सरकारी आयोजना भन्दा भयो ?

कसैले विद्युत् विकास विभागले आयोजना बनाउनै हुँदैन भन्छन्, कसैले विकास समितिबाट बनाउनै हुँदैन भन्छन् साथै कसैले कम्पनी मोडल पनि हुँदैन भन्छन् । निजी क्षेत्रले मात्र आयोजना निर्माण गरेर यो देशको लोडसेडिङ्ग १० वर्षपछि पनि हट्न सक्दैन । तसर्थ सबै क्षेत्र र सबै मोडलहरु अवलम्बन गरेर धेरैभन्दा धेरै आयोजना निर्माणमा जुट्नु आजको अपरिहार्यता हो । हामीसँग पर्याप्त आयोजनाहरु छन् । एकअर्कामा प्रतिस्पर्धाभन्दा पनि आपसी अनुभव र क्षमताको पारस्परिक आदानप्रदान साथै आपसी समन्वयबाट मिलेर आयोजनामा जुट्न आवश्यक छ । वर्तमान ऊर्जा संकट न्यूनीकरण गर्न सबै जलविद्युत् सम्भाव्य स्रोत पहिचान गरी सबैको सामूहिक प्रयासबाट मात्र सम्भव हुन्छ ।

बुढीगंगा जलविद्युत् आयोजनाको वर्तमान अवस्था के छ ?

२०७१ सालबाट आरम्भ भएको यस आयोजनाको जग्गा प्राप्ति, पूर्वाधार निर्माण तथा विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन तथा वातावरणीय अध्ययनको कार्य भइरहेको छ । मुख्य चुनौतीको रुपमा रहेको जग्गा प्राप्तिको काम भर्खरै सम्पन्न भएको छ । आयोजनालाई आवश्यक करिब २२० रोपनी जग्गा प्राप्त भइसकेको छ, अब पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरु अगाडि बढेका छन् । पहुँच मार्गको स्तरोन्नतिको कार्य भइरहेको छ । अफिस भवन र क्याम्प साइट निर्माणको लागि बोलपत्र आह्वान गरिसकिएको छ भने पुल तथा अन्य पहुँच मार्गको निर्माणका लागि प्रक्रिया अगाडि बढिसकेको छ । विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन तथा वातावरणीय अध्ययनको लागि परामर्शदाता छनौट गरी सम्झौता भई कार्य सुरु भइरहेको छ । आयोजनाले स्थानीय स्तरमा विभिन्न क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमका अलावा समुदाय सहयोग कार्यक्रमअन्तर्गत साना पूर्वाधार निर्माणका कार्य समेत गरिरहेको छ ।

आयोजनाको भावी योजना के छ ?

आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ भित्र आयोजनाको निर्माण कार्य सम्पन्न गरी आयोजना सञ्चालनमा ल्याउने लक्ष्य लिएका छौं । त्यसको लागि आउने दुई वर्षभित्र सहयोगी सम्पूर्ण पूर्वाधार निर्माण र विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन तथा वातावरणीय अध्ययनको कार्य सम्पन्न गरेर आयोजनाको मुख्य निर्माण कार्य सुरु गर्नेछौं । विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन तथा वातावरणीय अध्ययनको लागि परामर्शदाताले कार्य सुरु गरिसकेको छ । विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन तथा वातावरणीय अध्ययनको प्रतिवेदन आएपछि मुख्य निर्माणको कार्य आ.व. २०७८/०७९ सम्ममा थालनी गर्ने योजना छ । सिभिल, इलेक्ट्रोमेकानिकल, हाइड्रोमेकानिकल मुख्य निर्माण कार्य बाँकी समयमा सम्पन्न हुनेछ । साथै आयोजनाले प्रसारण लाइनको समेत अध्ययन गरी उक्त समयसम्म निर्माण सम्पन्न गर्ने योजना छ ।

आयोजनाको वित्तीय व्यवस्थापन कसरी गरिएको छ ?

सन् १९९७मा सम्पन्न सम्भाव्यता अध्ययन र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन अध्ययनअनुसारको अनुमानित कुल लागतलाई गत आ.व.को मूल्यमा ल्याउँदा आयोजनाको लागि आवश्यक करिब ६ अर्ब नेपाली रुपैयाँ व्यवस्थापन गरिएको छ । यस लागतमा प्रसारण लाइनको निर्माणको लागत समेत समावेश गरिएको छ । आयोजना निर्माणको लागि साउदी फण्ड फर डेभलपमेन्टसँग एक सय १२ दशमलव ५० मिलियन साउदी रियाल (अर्थात् नेपाली रुपैयाँ तीन अर्ब) र कुवेती फण्ड फर अरब इकोनोमिक डेभलपमेन्टसँग पाँच मिलियन कुवेती दिनार (अर्थात् नेपाली रुपैयाँ एक दशमलव आठ अर्ब) को ऋण सम्झौता भइसकेको छ । बाँकी रकम नेपाल सरकारले व्यहोर्ने ऋण सम्झौतामा उल्लेख छ । आयोजनाको कुल कार्यहरू मध्ये साउदी फण्ड फर डेभलपमेन्टमार्फत पूर्वनिर्माणको पूर्वाधार कार्य (पहुँच मार्ग, कार्यालय भवन, पुल आदि) र कुवेती फण्ड फर अरब इकोनोमिक डेभलपमेन्टमार्फत आयोजनाको विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन अध्ययन कार्य गरिनेछ भने बाँकी मुख्य निर्माण कार्य र प्रसारण लाइन निर्माणमा संयुक्त रुपमा लगानी गर्नेगरी सम्झौता सम्पन्न भएको छ । आयोजनाले करिब ९० कि.मि. १३२ के.भी. प्रसारण लाइन निर्माण गर्नेछ, जसमा त्यस क्षेत्रका निजी क्षेत्रले उत्पादित विद्युत् समेत प्रसारण गर्न सकिनेछ ।

तपाईं गएपछि आयोजनामा भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू के-के छन् त ?

म आयोजनामा नियुक्त हुने बेला लामो समयदेखि जग्गा प्राप्त हुन नसकेको कारणले आयोजनाका अन्य कार्यहरू अगाडि बढ्न सकिरहेका थिएनन् । स्थानीयका मागहरूलाई सम्बोधन गरेर उचित मुआब्जा निर्धारण गर्नु ठूलो चुनौती थियो । प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षतामा गठित मुआब्जा निर्धारण समितिको सदस्य आयोजना प्रमुख रहने व्यवस्था छ । हामीले धेरै पटकको छलफल र बैठकपछि उचित मुआब्जा निर्धारण गर्न सफल भयौं । अहिले सम्पूर्ण जग्गा प्राप्त भएपछि पूर्वाधार निर्माणका कामहरू अगाडि बढेका छन् । कार्यालय भवन र क्याम्प साइट निर्माणको लागि बोलपत्र आह्वान भएको छ । पुल र

अन्य पहुँच मार्ग कार्यको लागि प्रक्रिया सुरु भइसकेको छ । प्रसारण लाइनको अध्ययन र सर्वेक्षण कार्य पनि अगाडि बढेको छ । यस आर्थिक वर्षभित्र प्रसारण लाइनको लागि आवश्यक जग्गा निर्धारण गरेर जग्गा प्राप्तिको कार्य अगाडि बढाउने योजना छ ।

आयोजना अगाडि बढाउन समस्या के-के छन् ?

आयोजनाले सार्वजनिक खरिद प्रक्रियाको परिधिमा रहेर काम गर्नुपर्छ । यो प्रक्रिया झन्झटिलो र लामो हुन्छ । आयोजनाको वित्तीय व्यवस्थापन साउदी कोष र कुवेत कोषबाट भएकाले ऋण दाताको खरिद नियमावली पनि पालना गर्नुपर्ने हुन्छ । सबै कार्यहरूमा दाता र विद्युत् विकास विभाग दुवैको स्वीकृति लिनुपर्छ, जसले गर्दा समय लम्बिन जान्छ । त्यसैगरी आयोजना प्रमुखले स्वतन्त्रतापूर्वक काम गर्नसक्ने वातावरण छैन । आवश्यकताअनुसार आयोजना प्रमुखसँग सम्झौता गरेर स्वतन्त्र कार्यक्षेत्र निर्माण गर्नुपर्छ । आयोजना प्रमुखलाई प्रशासकको रूपमा नभएर कुशल व्यवस्थापकको रूपमा अगाडि बढाउने संस्कृतिको विकास गर्नु आवश्यक छ । वर्तमान अवस्थामा भएका बन्दहडतालले आयोजनाका निर्माण कार्यहरूको तीव्रतामा अवरोध देखापरेको छ । स्थानीय समुदायका विविध मागहरू एकै पटक सम्बोधन गर्न सकिने अवस्था छैन । अछाम जिल्लाकै पहिलो आयोजना भएकोले स्थानीय स्तरमा उच्च माग तथा महत्वाकांक्षा छ, जुन पूरा गर्न आयोजनालाई कठिन छ । तर यसलाई दुवै पक्षको वीनवीन अवस्थामा लगेर हामी टुंग्याउँछौं ।

आयोजना समयमा सम्पन्न गर्न स्पष्ट आधारहरू तपाईंसँग के छ त ?

हामीले आयोजनाको कार्य सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्न आयोजनाका मुख्य कार्यहरू निर्धारण गरेका छौं । आयोजनाको लक्ष्य, लक्ष्य प्राप्तिका लागि कार्यान्वयन गरिनुपर्ने कार्यहरूका साथै आयोजनाको निर्धारित अवधिको लागि कुन समयमा कुन कार्य सम्पन्न गर्ने भनेर तालिका निर्माण गरेका छौं । अझ ती कार्यको प्रगति देखाउने सूचकहरू पनि निर्धारण गरी अघि बढिरहेका छौं । साथै आयोजनालाई निर्धारित अवधिमा सम्पन्न गर्न र कर्मचारीलाई उत्प्रेरित गर्न कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन भत्ताको लागि प्रयास भइरहेको छ ।

आयोजनाले त्यस क्षेत्रको विकासमा के भूमिका खेल्छ ?

आयोजनाको निर्माण कार्यको प्रारम्भ सँगसँगै त्यस क्षेत्रको आर्थिक क्रियाकलापमा वृद्धि हुन्छ । त्यो भनेको स्थानीय समुदायले रोजगारीको अवसर प्राप्त गर्नेछन् । स्थानीय उत्पादनले बजार पाउनेछ । विद्युत् आयोजनाको मुख्य निर्माण कार्य सम्पन्न भई सञ्चालनमा आएपश्चात् मुलुक सँगसँगै अछाम जिल्ला समेतले रोयल्टीबापतको रकम प्राप्त गर्नेछ । स्थानीय निकायको वित्तीय स्रोतमा यस आयोजनाले सेवा दिनेछ । मुख्य निर्माण कार्य पूर्वका आधारभूत कार्यहरूद्वारा निर्माण भएका पूर्वाधारहरू

जस्तै पहुँच मार्ग, पुल साथै अन्य साना पूर्वाधारहरु जुन स्थानीय समुदायले प्रयोग गर्न पाउने भएको हुँदा यस आयोजनामा स्थानीय समुदायको अपनत्व स्थापित हुनेछ । त्यस क्षेत्रमा विद्युत् उत्पादनका अन्य सम्भावित आयोजनाहरु छन् । तर हालसम्म प्रसारण लाइनको अभावले ती आयोजना बन्नसकेका छैनन् । तर बुढीगंगा जलविद्युत् आयोजनाले करिव ९० कि.मि.को १३२ के.भी. प्रसारण लाइन निर्माण गरेपश्चात् निजी क्षेत्र पनि त्यस भेगमा अन्य सम्भावित जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्नेछन् । बुढीगंगा जलविद्युत् आयोजनामार्फत यस आयोजनाको अलावा यस आयोजनाले बाजुरा जिल्लाको माथिल्लो बुढीगंगा साथै मध्य बुढीगंगा समेत विकास गरी त्यस रिभर करिडोरको (करिब ५० मेगावाट) जलविद्युत् विकास गर्ने गरी अगाडि बढेको छ । स्थानीय समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने गरी व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिम प्रदान गर्ने, स्थानीय समुदायबाटै आयोजनालाई आवश्यक पर्ने जनशक्ति विकास गर्ने योजना आयोजनाले बनाएको छ, साथै समग्र सुदूरपश्चिम क्षेत्रको विकासको मेरुदण्डको रूपमा यस आयोजनाले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने आशा लिएका छौं ।

